

De Asperensche Courant

In 't jaar dusend vierhonderd en één leed Vrouw Elburg den eersten steen

De Grote St. Catharinakerk te Asperen van Elburg (van Arkel) van Polanen

De Grote of St. Catharinakerk en Waddestein zoals ontworpen door John of Mansdale

47e Jaargang – nr. 1 – april 2025 - Vervolgnummer 151

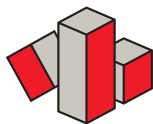
Orgaan van de vereniging “Oud-Asperen”

OUD-ASPEREN

Sinds 1978

P. VAN LEEUWEN
a a n n e m e r s b e d r i j f

Energieweg 1
4231 DJ Meerkerk
www.pvanleeuwen.nl

**Anders denken.
Beter bouwen.**

BESTUUR VERENIGING “OUD-ASPEREN”

Voorzitter	: Theo Witjes	voorzitter@oud-Asperen.nl
Secretaris	: Elsbeth de Jong-Verweij	secretaris@oud-Asperen.nl
Penningmeester tot 13/05/2025	: Arthur Tuyt	penningmeester@oud-Asperen.nl
Penningmeester vanaf 13/05/2025	: Jan de Jong	jandejong0551@gmail.com
Bestuurslid	: Ina Bogert	ina@oud-Asperen.nl
Bestuurslid	: Freek Witjes	freek@oud-Asperen.nl
Archivaris	: Gijs de Man	gijsdeman@hotmail.com
Redigeren Asperensche Courant	: José de Jong	
Website	:	www.oud-Asperen.nl
Postadres secretariaat	: Voorstraat 78, Asperen	info@oud-asperen.nl
Redactie Asperensche Courant	:	courant@oud-Asperen.nl
Museum Oud Asperen	: Achterstraat 64, Asperen	museum@oud-asperen.nl

Van de redactie:

Ons medium De Asperensche Courant bestaat deels uit voor u verzamelde en samengestelde informatie uit diverse bronnen. Als weergegeven informatie naar uw mening onjuist of onduidelijk is dan hopen wij dit van u te vernemen. Mocht u informatie aantreffen die volgens u niet klopt of waar u twijfel over heeft dan verzoeken wij u dit met ons te delen. Heeft u informatie die volgens u de moeite waard is om te delen met uw medeleden, dan verzoeken wij u contact met ons op te nemen. U kunt uw informatie of compleet artikel mailen aan onze redactie (courant@oud-asperen.nl) of bij ons in de bus doen. Hoe zeer we ook ons best doen, toch kan een schending van copyrights nooit helemaal voorkomen worden. Wij hopen dat u onmiddellijk op de gevonden/mogelijke fout wijst, zodat wij deze kunnen controleren en (indien nodig) rectificeren.

Wilt u voortaan de Asperensche Courant (ook) per mail in pdf-format ontvangen? Mail ons uw mailadres op courant@oud-Asperen.nl en u ontvangt de Courant voortaan per mail. Indien u als lid buiten Asperen afziet van een analoge (papieren) versie dan krijgt u een korting op uw lidmaatschapsbijdrage ter hoogte van de verzendkosten en u betaalt dan € 10,00 in plaats van € 16,00 per jaar.

VAN DE VOORZITTER

Geachte lezer,

Op 13 mei 2025 is er weer een (ondertussen beroemde) Algemene Ledenvergadering van de Vereniging Oud-Asperen in het Dorpshuis EMM te Asperen om 20:00 uur. Wij zien alle leden en geïnteresseerden dan graag voor een korte vergadering gevolgd door een langere gezellige avond onder de bevoegen leiding van Ton Kleyn, Erik Jas en Gijs de Man met film en verhalen over de **huisartsen** die Asperen gehad heeft. Het wordt echt een avond om niet te missen met de gebruikelijke film en verhalen.

Tijdens de vergadering nemen we helaas ook afscheid van onze Penningmeester Arthur Tuyt die sinds 2013 deze functie vervuld heeft waarmee hij de langst dienende Penningmeester is die we in onze lange geschiedenis als Vereniging Oud-Asperen hebben gehad. Je kunt natuurlijk nooit alle goede zaken aan één persoon verbinden (we hebben zittende bestuursleden sinds 2013 die nog geen afscheid nemen), maar ontegenzeggelijk geldt dat de bestuursperiode van Arthur zich kenmerkt door haar financiële voortvarendheid. Onze reserve is licht gegroeid en de contributie is nog immer de laagste van alle Historische Verenigingen van de regio. De bestuursperiode van Arthur onderscheidt zich ook door de komst van nieuwe bestuursleden als Marius de Man en Rob Huijsman die nadrukkelijk hun stempel hebben achtergelaten op de vereniging, maar helaas om privéredenen ook weer moesten afzwaaien.

Met de pijn van het afscheid van Arthur komt de vreugde van het verwelkomen van een nieuwe Penningmeester voor de Vereniging Oud-Asperen: Jan de Jong. Met de komst van Jan hebben we – met de goedkeuring van de Algemene Ledenvergadering natuurlijk - een bestuurslid van naam in ons midden. Jan is zelfstandig ondernemer (dat valt goed bij uw Voorzitter) en dus gewend aan voor- en tegenspoed zonder het hoofd te laten hangen. We hebben aan hem een goede dus!

Tijdens de **Algemene Ledenvergadering van 13 mei 2025** presenteren wij u ook de nieuwe (of oude) Vlag van Asperen. Zoals besloten tijdens de laatste ALV en beoordeling van ontwerpen door u allen tijdens de Jaarmarkt 2024 is de knoop doorgehakt en heeft uw bestuur geïnvesteerd in een vlag die we allemaal kunnen uithangen als we wat te vieren hebben in Asperen. We hopen dat hij ook bij u in de smaak valt en zelfs zozeer in de smaak valt dat u er 25 euro voor overheeft zelfs. Want anders zit onze vereniging opgescheept met een doos vlaggen die de zolder van ons museum zal vullen. We nemen de doos mee op 13 mei 2025, dus neemt u a.u.b. 25 euro mee naar de ALV (dat rijmt!) en wees de eerste in uw straat die de vlag uithangt op 31 mei 2025 of misschien wel iedere dag! Het is immers iedere dag een beetje feest.

Rest mij u mee te delen dat wij op 31 mei 2025 weer de toren van de Grote (St. Catharina) Kerk beklimmen tijdens de Jaarmarkt van Ad Astra, waarbij uw Voorzitter voor het eerst van zijn leven (hoogtevrees) ook daadwerkelijk de laatste trap zal kunnen bestijgen na het volgen van een cursus om hem te genezen van deze levenslange fobie. Ik hoop dat het gewerkt heeft. Ook op de Jaarmarkt verkopen wij onze nieuwe vlag, dus niet getreurd als u het de 13^e mei vergeet: maak uw leven dan de 31^e compleet!

Met historische groet,

Theo Witjes,

Voorzitter Vereniging Oud-Asperen
0345 610291 of 06 52502622

Bestuurlijk Nieuws

Van de Penningmeester

In **2025** is de contributie voor een regulier lidmaatschap € 10,- per jaar sinds de vaststelling hiervan op de ALV van 10 mei 2022. De contributiebedragen in volledigheid zijn:

- Inwoners van Asperen betalen 10,00 euro per jaar en 2,50 extra voor ieder additioneel lid op hetzelfde adres.
- Leden woonachtig buiten Asperen betalen 16,00 euro per jaar.
- Leden die onze Asperensche Courant toegezonden willen krijgen buiten Nederland betalen 23,00 euro per jaar.
- Alleen mailen van de Courant in pdf-formaat is ook mogelijk: de contributie bedraagt dan 10,00 euro ongeacht waar het lid woonachtig is.

De penningmeester stelt het op prijs als u uw contributie zelf overmaakt op onze rekening IBAN: NL14RBRB0687874505 onder vermelding van uw naam, adres en e-mail. Dit scheelt de vereniging de te maken kosten voor het versturen van uw rekening die u ontvangt als u het vergeet. Soms ontvangen wij van u een kleine extra donatie die met grote dankbaarheid wordt aangenomen. Als u **uw email** vermeldt dan kunnen wij u uw herinneringsfactuur mailen en krijgt u ook een mail als er een gezellige avond georganiseerd wordt.

Uw Penningmeester tot 13 mei 2025, Arthur Tuyt

Jaarmarkt Asperen 31 mei 2025

Zoals gebruikelijk is er weer Jaarmarkt de zaterdag na Hemelvaartsdag. Laten we tevens hopen dat het op 31 mei 2015 weer een zonovergoten dag is zoals in 2024 en vele jaren hiervoor. Zoals ondertussen gebruikelijk zal de Vereniging Oud-Asperen de beklimming van de kerktoeren weer organiseren. Vanaf 10:00 uur gaat er ieder uur ging een groep van ongeveer 15 tot maximaal 20 personen naar boven om van het uitzicht te genieten en meer te horen over de geschiedenis van de Asperense toren. De laatste groep is gepland om 15:00 uur en die is altijd het drukst. Iedereen wacht tot het laatst lijkt het en dat is jammer. Plan daarom u klimtocht! Meld u tijdig aan voor het door u gewenste uur bij onze stand voor het prachtige “Paard” op het Stadhuisplein en wees verzekerd van een probleemloze tocht door de geschiedenis van onze stad van 1401 tot heden als u de oneven stenen wenteltrap beklimt zoals vele honderden voor u in vele eeuwen voor de onze.

In alle steden en dorpen in onze omgeving is er al een eigen vlag. Bij de vorige Jaarmarkt hebben wij u diverse ontwerpen voorgelegd voor een Asperense Vlag en daar is gebruik van gemaakt. Het meest gekozen ontwerp is nu gerealiseerd en te koop in onze stand op het Stadhuisplein op 31 mei 2025 voor het bedrag van 25 euro. Het lijkt een investering maar wij kunnen u verzekeren dat dit géén Chinese rommel is. De vlag is gemaakt uit professioneel materiaal en van gelijke kwaliteit als scheepsvlaggen die jaren bij weer en wind buiten hangen. Een investering waar u géén spijt van zult krijgen dus!

Algemene Ledenvergadering en filmavond 13 mei 2025

Op 13 mei 2025 bent u weer van harte uitgenodigd voor onze jaarlijkse Algemene Leden Vergadering van 2025 in het Dorpshuis EMM te Asperen om 20:00 uur. Op de agenda staat onder meer het afscheid van onze Penningmeester Arthur Tuyt en – met de instemming van de ALV – de instelling van haar nieuwe Penningmeester Jan de Jong. Voordat Jan zijn taak overneemt zal Arthur als Penningmeester de jaarcijfers van 2024 presenteren en de begroting van 2025. Samen met de controle door de in 2024 aangestelde kascommissie (Jan de Jong en Marcel Pesselse) kunnen we Arthur dan hopelijk decharge verlenen voor de door hem geleverde prestatie in 2024. Tevens zult u direct opmerken dat wij die avond

een nieuw lid voor de Kascommissie 2025 moeten aanstellen. Deze leden dienen een periode van maximaal 2 jaar en kijken samen naar de stukken van de Penningmeester vóór de presentatie hiervan aan de komende ALV in 2026. Jan de Jong doet dit nog in 2025 maar neemt dan ook tijdens de ALV 2025 de taak van Penningmeester van de vereniging ter hand. Voor het komende jaar moeten wij dus een nieuw lid van de Kascommissie aanstellen naast Marcel Pesselse. Denk hier vast over na dus en steek uw hand op als wij vragen om een vrijwilliger voor deze (overigens zeer leuke) taak.

Na een korte pauze is er onder de bezielende leiding van Ton Kleijn, Erik Jas en Gijs de Man een – naar wij hebben begrepen – zeer unieke filmpresentatie over de huisartsen van Asperen. Een onderwerp waar zondermeer veel over te vertellen is maar kennelijk ook veel filmmateriaal over beschikbaar is!

Eén mededeling ten aanzien van de bijeenkomsten van onze vereniging – die zeker herhaald zal worden bij aanvang ervan – is de “koffieregeling” van de bijeenkomsten van de vereniging Oud Asperen. U als bezoeker bent gewend dat koffie en thee in ruime hoeveelheden gratis verstrekt wordt door het Dorpshuis EMM bij binnenkomst en tijdens de pauze. Helaas echter krijgt onze Penningmeester in de dagen hierna een verzoek om deze vrijgevigheid te belonen door middel van het betalen van een toenemend hoge factuur. Daarom nu een voortaan geldende gouden regel: pak uw gratis koffie in de pauze. Wilt u koffie bij binnenkomst: prima natuurlijk, maar deze zult u zelf moeten betalen.

Najaarsbijeenkomst 26 november 2024

Op dinsdagavond 26 november stonden de deuren van het Dorpshuis open voor de najaarsbijeenkomst van de Vereniging Oud-Asperen. En daar werd goed gebruik van gemaakt, bijna alle stoelen waren bezet.

De avond stond in het teken van het gedenken van Roel Zondag die op 14 september jl. overleed. De (klein)kinderen van Roel waren eregasten op de bijeenkomst.

Roel heeft veel voor onze vereniging betekend. In een gevarieerd programma van Ton Kleijn en Erik Jas zagen en hoorden we Roel terug zoals we hem gekend hebben. Vooral zijn humor was ongeëvenaard, te meer als deze met Asperense tongval werd uitgesproken. We kunnen met een goed gevoel terugkijken op de bijeenkomst.

Aan het einde van de avond werd door Erik Jas nog een oproep gedaan. Er ligt nog veel filmmateriaal op de plank dat geschikt is te maken voor vertoning. Tot op heden werd meestal vrij ver terug in de tijd gegaan. Vooral onder de ouderen lijkt de belangstelling daarvoor groot. Maar wellicht is er ook behoefte aan films uit de jaren 80 en 90 van de vorige eeuw? Er is bijvoorbeeld materiaal van de Oranjefeesten uit die periode. Laat jullie wensen aan ons weten. Dat kan via Erik Jas: ja104529@telfortglasvezel.nl of via de Secretaris van de

Vereniging Oud-Asperen
Elsbeth de Jong Verweij:
secretaris@oud-asperen.nl

Tot slot nog enkele data om in de agenda te zetten:

Ledenvergadering 2025:
dinsdag 13 mei 2025 (inloop vanaf 19.30 uur)

Opening museum: zaterdag
24 mei 2025 (14.00 -16:00)

Mutters

MAKELAARS & ADVISEURS

geWOON de waarde van je woning weten?

ORANJEPLEIN 2, LEERDAM | 0345 -61 61 01 | leerdam@muttersmakelaars.nl

Herinrichting Oud Asperen

Op 14 maart jl. is er overleg geweest met de adviseur van de Gemeente West Betuwe over de voortgang van de plannen voor Oud Asperen. Zoals iedereen wel heeft kunnen merken, is aannemingsbedrijf Van Vulpen druk doende de kabels en leidingen in de oude stad te moderniseren. Aansluitend zal de aannemer van de gemeente, Firma Van Breda, een aanvang maken met “Fase 1” van de herinrichting van de

Stadswal, Raadhuisplein, Stadhuisstraat, Voorstraat (en Varkensmarkt), Minstraat, Hoge Minstraat, Vissersdijk en een deel van de Nieuwstraat (Stadswal tot de Minstraat). Gemeente en aannemer hebben een “BouwApp” die je kunt downloaden via een QR-code die we in dit artikel gekopieerd hebben. Met het downloaden van deze app wordt u geïnformeerd over de planning en eventuele wijzigingen hierin. Het is duidelijk dat de drie geplande rondelen aan de Stadswal aangelegd gaan worden. We zijn echter verzekerd dat er bij de aanleg op gelet wordt dat de nog voorhanden delen van de oude stadsmuur niet beschadigd worden. De rondelen zelf (een halfronde betonplaat met een gemetseld muurtje) worden voorzien van een bankje (zie afbeelding) waarop de bezoeker of wandelaar even kan uitrusten en genieten van het uitzicht.

Gebruikers van de groenstrook die resteert van de oude stadsgracht De Min hebben bericht gekregen van de verhuurder dat zij hun huidige tuintje of opslagstrook verliezen en moeten ontruimen. Dat is voor sommigen (zoals de bewoners van Stadhuisstraat 1 e.a.) een behoorlijk offer dat gebracht moet worden voor de verfraaiing en verduurzaming van onze stad. Het eindresultaat moet meer bestand zijn tegen de toenemende wateroverlast in de binnenstad en ons riool, kabels en leidingen op niveau brengen.

Herinneringen aan offers voor onze vrijheid (mei 2024, deel 3)

In de twee vorige Couranten besteedden we aandacht aan inwoners van Asperen die, op welke manier dan ook, slachtoffer waren van de Tweede Wereldoorlog. In de Asperensche Courant van mei 1985 (een themanummer vanwege 40 jaar bevrijding) is een brief van 27 december 1942 opgenomen van Johannes Verweij aan mej. Van Herwaarden, Voorstraat A 18 te Asperen. Hij schreef deze brief over zijn tewerkstelling in Duitsland vanuit Werklager Wasag, Stube 18 in Coswig (Anhalt). Uit de brief wordt duidelijk dat er meer mannen uit Asperen op deze locatie tewerkgesteld werden. Zo worden de namen van Alex Kruis, Cor van de Water en ene Kees genoemd:

Geachte Juf v. Herwaarden.

Het is zondagavond als ik de pen opneem om U enige lettertjes te schrijven. Eerst wil ik U in grote trekken iets schrijven over het leven en het werk hier in Midden-Duitsland. Ik ben wel niet zo'n beste schrijver maar toch probeer ik het in de hoop dat U het mij niet kwalijk zult nemen.

Coswig is een plaats in Midden-Duitsland. De Elbe stroomt er langs heen. Het dichtst bij Coswig ligt Gribo, ongeveer 3 km. Dan krijgt U Wittenberg ongeveer 13 km. Ga je de andere richting heen dan is Ziko de eerste plaats, dan Roslau en dan Dessau, ook ongeveer 13 km. Coswig is een plaats waar veel bouwland is, vruchtbaar is de grond hier niet, er wordt dan ook niet naar gestreefd om het land vruchtbaar te maken. Het werk wordt uitgeoefend door vrouwen met nog een enkele gebrekkige man.

Wij liggen in een Lager met Duitsers, ongeveer 250 Hollanders met enkele Duitsers. Het leven gaat in zo'n Lager heel anders als bij moeder de vrouw. Zo bijv. het brood snijden dat moet door ons zelf gebeuren, kousen dicht houden, wassen, en nog zo veel meer. Ja juffrouw het valt soms niet mee om alles bij elkaar te houden. Maar ik denk maar: Einmal komm ich wieder in die Heimat zurück. Also Kopf auf.

Op zo'n kamer gaat het soms raar toe, iemand uit het bed werpen is het werk van een ogenblik dat hij met zijn hebben en houden door het bed gaat, dan hebben wij er nog die zo geweldig snurken daar wordt de neus weer even dicht geknepen, dan zijn er weer die in de slaap de mond open hebben en daar gaat dan weer een schepje suiker in en zo gaat het maar door. Verleden week hebben wij nog bij iemand (een Asperse) aan zijn teen getrokken, hij riep in zijn slaap zo geweldig hard, Au jo! En nu is het tegen Kees (nu noem ik al een naam, gelukkig dat hij werken is) nog altijd Au jo. Toch hebben wij een gezellige kamer, we mogen wel eens ruzie hebben maar toch is het weer gauw vergeten. Met het eten is het tamelijk goed al wordt de koolsoep niet overgeslagen. Ook krijgen wij van die aardappelen in de schil die moeten wij dan zelf afschillen en daar is weinig aan. Maar met een pakket er bij gaat het wel.

Op de fabriek is het hard lopen, het werk kun je wel aan maar het is tempo immer tempo. Er werken op onze fabriek veel Russinnen, in het eerst gingen zij onder geleide nu mogen zij vrij naar de fabriek. Nu juffrouw daar zou je echt medelijden mee krijgen, als zij van de fabriek afkomen zoeken zij de aardappelvelden af om nog een verdwaalde aardappel te vinden, zo kunt u zien dat er door die mensen echt honger geleden wordt. Ook werken er Russische mannen die zijn voor 14 dagen geleden gekomen, die mensen moeten in een loods blijven op de fabriek dat is ook al niet plezierig voor die mensen.

Maar genoeg hiervan, nu wil ik u en allen die meegeholpen hebben aan onze pakketten die wij mochten ontvangen, bedanken. Nu juffrouw het pakje dat ik ontvangen heb is geweldig prachtig geweest. Ik mocht het met Alex Kruis en Cor van de Water het eerst ontvangen. Allen waren wij ten volle tevreden met onze pakjes. Er was geen één pakje dat beter was als het andere. Het is alles met grote nauwgezetheid gebeurd. Ik wil U en al die enkele burgers die meegeholpen hebben aan het pakje hartelijk dankzeggen voor het grote werk dat U aan mij en aan ons allen gedaan hebt. Want wij zijn allen overtuigd dat het een moeilijk en zwaar werk geweest is. Dus nogmaals allen hartelijk dank voor alles wat gedaan is. Mijn hartelijke dank voor alles.

De groeten van Uw dienstw. d. Hans. Gelukkig 1943 in Asperen aan allen, maar in 't bijzonder aan U Mej. Van Herwaarden.

Bent u op zoek naar meer informatie over personen die in de Tweede Wereldoorlog tewerkgesteld werden in Duitsland? U vindt meer informatie op:

1. www.nationaalarchief.nl/onderzoeken/zoekhulpen/arbeidsinzet-1940-1945
2. <https://collections.arolsen-archives.org/>

Ontvangen van Christien Kruijs naar aanleiding van de artikelen over tewerkgestelde Asperenaren:

Alex Hendrikus Kruijs (1924-1986)

Geboren 11 februari 1924 in Asperen, zoon van Dirk Kruijs en Gijsbertje van de Water. Overleden in Asperen op 25 september 1986 (62 jaar oud). Getrouwd met Teuntje Anthonia den Hartog (Asperen 04/10/1926 – Herwijnen 30/01/2017).

Glasstadmars met de meisjesclub van de Nederlands Hervormde Kerk, toen onder leiding van Teuntje Kruijs. De foto toont Aartje Pippel, Gijsje Kouwenhoven, Corry van Baalen, Ceelke Kruijs en Mini Gijsen die de foto stuurde (Facebook, Asperen toen en nu).

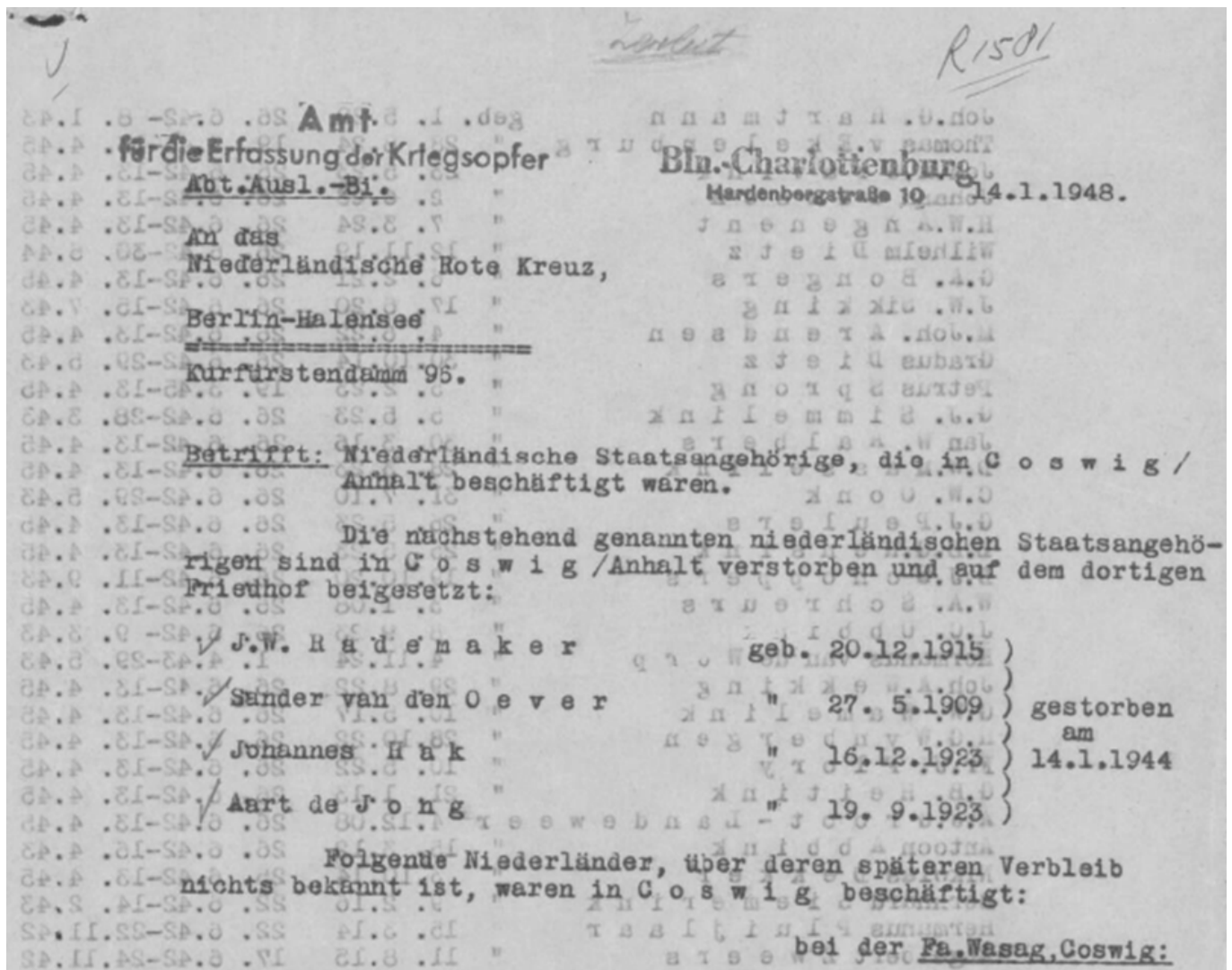
Meer over deze foto door Gerrit Kouwenhoven: linksvoor mijn zus Gijsje en middenvoor inderdaad Aartje Pippel, daarachter inderdaad Christien Kruijs die getrouwd is met Huib den Hartog. Achter haar haar moeder Teuntje den Hartog die getrouwd was met Alex Kruijs.

Betreffende de afbeeldingen hierna:

Nationaal archief, tewerkgestelden, Kreis Zerbst, Coswig/Anhalt, Firma Westfälisch-Anhaltische Sprengstoff-Aktien-Gesellschaft (WASAG) in Coswig.

Hal/MZ. - Met als doel het toenmalige monopolie van de poederfabrieken rond Dynamit Nobel AG te doorbreken, werd in 1891 in Düsseldorf de Westfälisch-Anhaltische Sprengstoff-Aktien-Gesellschaft (WASAG) opgericht met het hoofdkantoor in Coswig (Anhalt). Omdat het Vorstendom Anhalt deze productie op zijn grondgebied niet tolereerde, werd deze in 1894 verplaatst naar Reinsdorf bij Wittenberg. De "ingrediënten" voor de in Reinsdorf geproduceerde explosieven op basis van nitroglycerine werden aanvankelijk geproduceerd in Coswig, en in 1935 begonnen de persfabrieken in Coswig te werken. In de loop van de Tweede Wereldoorlog vervingen dwangarbeiders en vrouwen steeds vaker de Duitse mannelijke werknemers die voor de oorlog waren opgeroepen. De productie bereikte zijn hoogtepunt van

eind 1944 tot april 1945, maar de granaten konden niet meer worden afgevoerd vanwege vernietigde transportroutes.

De explosie van zo'n kamp op 14 november 1944 kostte 94 mensen het leven, 72 raakten ernstig gewond en ruim 200 raakten lichtgewond.

34. Cornelis, A. Willem	31.5.20	11.6.42-10	3.44
34. Arie, v.d. Leeuwen	28.9.15	11.6.42-13	4.45
34. Jakob, Klok	18.6.21	11.5.42-29	5.23
34. H.L.G. van Oort	4.3.22	11.6.42-16	8.43
34. Alex, Hendrik Kruijs	11.2.24	11.6.42-13	4.45
34. Leendert, van d. Lipden	7.8.23	11.6.42-13	4.45
34. G.H. Nieuwland	20.11.18	11.6.42-30	6.44
34. Stephanus, Weerkhoven	16.4.04	11.6.42-30	6.44

Christien Kruijs, 2024

BLOKLANDWEG 7, een ruilverkavelingsboerderij in de Asperse polder

Ger en Flora de Kok-Sprong hadden een boerderij aan de Voorstraat (toen nr. 28, tegenwoordig nr. 44). Ger overleed in 1952 al op relatief jonge leeftijd (57), waardoor Flora (59) achterbleef met vier kinderen: Kees (1923), Hilly (1925), Cor (1927) en Rika (1931). Twee jaar later trouwde Kees met Annie Veen (1926) uit Hagestein. Zij gingen wonen aan de Poort: Voorstraat 78. Daar werden Gerda (1957) en Kees jr. (1961) geboren.

Het was de tijd van de wederopbouw. Met steun van de Amerikaanse Marshallhulp werd er in de naoorlogse jaren onder andere de grootschalige ruilverkaveling Tielerwaard-West mogelijk gemaakt. Kees en Annie emigreerden niet naar Canada of Nieuw-Zeeland en gingen ook niet naar de Noordoostpolder, maar zagen door de ruilverkaveling kansen in eigen omgeving.

Hoewel de moeder van Kees hem nog een fonkelnieuwe auto beloofde als hij tegen de ruilverkaveling zou stemmen, stemde hij toch vóór. Kees was ervan overtuigd dat schaalvergroting en mechanisatie vooruitgang en welvaart zouden gaan brengen.

Kees en Annie bouwden in de Asperse polder aan de Bloklandweg een moderne ruilverkavelingsboerderij, vlak naast de eendenkooi. Het ontwerp was van architect Roesing uit Herwijnen. De aannemer was Mertes de Swart uit Asperen, die het werk aannam voor 108.500 gulden. In juni 1964 verhuisden ze van Asperen naar de polder. De werkpaarden maakten plaats voor een trekker. De stal kreeg een drijfmestsysteem. In de wijde omgeving had niemand dat. Kees had deze efficiënte mechanisering in de Achterhoek gezien. Het bespaarde hem veel werk. Annie was ook blij met het nieuwe woonhuis: geen

last meer van schimmel en vocht. Het huis was ruim opgezet en voorzien van een bijkeuken tussen stal en keuken, met daarin niet alleen een modern toilet, maar ook een douche met warm water, afkomstig uit een grote boiler.

Boven de polder was er op 3 november 1964 plotseling een donderslag bij heldere hemel. De nieuwe boerderij, pas een halfjaar oud, brandde af. Gelukkig waren er geen slachtoffers en al het vee werd op tijd gered. De politie vroeg nog wel even aan het kleine kereltje (Kees jr.) dat er rondliep of hij soms met lucifers had gespeeld. Maar toen vastgesteld kon worden dat de brand was ontstaan door hooibroei, betaalde de verzekering de herbouw en binnen de kortste keren stond er weer een nieuwe stal.

De boerderij bestond uit 20 hectare grasland. Kees hield eerst 40, later zo'n 50 koeien. Melken deed hij samen met zijn zus Hilly. 's Ochtends en 's avonds kwam zij rond "melkestijd" op haar Solex (later een Vespa) vanuit Asperen naar de Bloklandweg. Na het melken schrobde Hilly het melkgerei schoon en ging weer naar Asperen terug. Aan het stuur een kleine ijzeren bus met heerlijke verse melk. Hilly vond onderweg op de Detsteeg soms een doodgereden haas. Die nam ze dan mee. Kees wilde het haasje en daarna ging die in de pan.

In haar jonge jaren had Annie een melkdiploma behaald en ze kon met de hand koeien melken als de beste! De melk werd op de boerderij van haar ouders verwerkt tot kaas, maar Annie zei: “Voor geen goud wilde ik het blijven doen. Veel te bewerkelijk, elke dag dat boenwerk en al die kazen keren”. Aan de Bloklandweg werden de melkbussen (eerst zware ijzeren melkbussen, later lichtere aluminium exemplaren) daarom dagelijks opgehaald door een melkrijder, die ze naar de Gorcumse melkfabriek Amilco bracht. Kees

vertelde anderen meestal dat hij een ‘gemengd bedrijf’ had. Hij was niet alleen melkveehouder, maar ook fruitteler en deed ook nog wat akkerbouw. Samen met zijn moeder en zussen had hij twee boomgaarden: één aan de Kooise Stoep en één op D’n Ing. Kees stak daar veel tijd in. Ongedierte bestrijden door te spuiten met insecticiden. In de herfst het plukken van het fruit en in de winter het snoeien van de appel- en perenbomen, met welluidende namen als Cox d’Orange en Doyenné du Comice.

In 1968 werd hun tweede dochter, Florida, geboren. Annie en Kees vonden het fijn dat hun kinderen op school goed konden meekomen. Gerda werd onderwijzeres en Kees jr. verpleegkundige en later gezondheidswetenschapper. Hij schijnt eens gezegd te hebben: “Ik word geen boer, ik wil een beroep met schone handen, net als meester van Mourik”. Florida studeerde Nederlandse taalwetenschap. Na haar afstuderen vertelde Kees sr. in zijn toespraak tijdens het feestelijke diner: “Toen jij klein was, dachten we weleens dat je boer zou worden. Jij was altijd bezig in de grond en had juist geen probleem met vuile handen”.

Kees sr. was ook een enthousiast bestuurder. In 1969 werd hij benoemd tot hoofdgeërfde van het Waterschap Tielerswaard en enkele jaren daarna werd hij heemraad (een soort wethouder). Ook in Asperen was hij bestuurlijk actief als lid van het bestuur van de “School met den Bijbel” en als lid van het bestuur van de Raiffeisenbank aan de Voorstraat. Hij was ook een paar jaar voorzitter van de Raad van Toezicht van de Rabobank.

Naast boeren en besturen hield Kees erg veel van lezen.

Hij las de Trouw, die Hilly ’s middags uit Asperen meebracht. Romans vond Kees maar niks. Wat hij las, moest volgens hem wel ergens over gaan en echt gebeurd zijn. Geschiedenisboeken dus. Bijna alle boeken van Lou de Jong over het ‘Koninkrijk der Nederlanden in de Tweede Wereldoorlog’ heeft hij gelezen. En ook de Kerkgeschiedenis van Praamsma.

Op zondagmiddag luisterden Kees en de andere gezinsleden altijd naar het radiopraatje van mr. G.B.J. Hiltermann over 'de toestand in de wereld'. Ondertussen at het gezin meestal de groentesoep die Annie op zaterdagmiddag had gemaakt (Hennie Looijen bracht met zijn VW-busje de boodschappen daarvoor

op zaterdagochtend aan huis; trouwens, ook het brood werd door bakker Henk Verwoert in de polder bezorgd). Als Hiltermann was uitgesproken, volgde stevast een goed gesprek (een eufemisme voor 'een felle discussie') tussen vader en zoon.

Graag stelden Annie en Kees hun huis open voor de vrienden van hun kinderen. Bijvoorbeeld op zondagavond na kerktijd. Kees sr. stelde altijd wel een wereldprobleem aan de orde en samen met de jongelui werd dat dan 'opgelost'. Ondertussen zorgde Annie ervoor dat iedereen zijn 'natje en droogje' kreeg.

De zomermaanden waren natuurlijk de tijd van maaien en hooien. Gedenkwaardig was de droge zomer van 1976. Kees bevloede de weilanden met buizen die om de paar uur verlegd moesten worden. Het was een intensief werkje dat dag en nacht doorging. Het Nederlandse leger schoot in dat jaar de boeren zelfs te hulp, ook in de Asperense polder. In de sloten stond gelukkig steeds genoeg water: "Dankzij het waterschap" zei Kees dan met gepaste trots. Voor de volgende zomer schafte Kees een eigen waterkanon aan. Zeker zo effectief en veel minder werk.

Kees en Annie gingen ook op reis. In de jaren zeventig bleef dat beperkt tot een dagje Zuid-Limburg, een rondje IJsselmeer, een bezoek aan Brugge. De eerste buitenlandse reis was ter gelegenheid van het vijfentwintigjarige huwelijk in 1979, naar Zwitserland. In 1980 twee weken naar Noorwegen. De kwaliteit van de Noorse vis werd door Kees en Annie met veel enthousiasme geroemd. Later volgden er reizen met de CBTB (Christelijke Boeren en Tuinders Bond) naar boerenbedrijven in Frankrijk en Tunesië. De reislust bracht hen in de jaren 90 zelfs naar de Verenigde Staten, waar Florida toen in Seattle woonde. Eénmaal gingen Kees sr. en jr. samen met zo'n landbouwbusreis een week naar Engeland.

Al vroeg hadden Kees en Annie in de gaten dat er geen opvolger zou zijn. In het midden van de jaren tachtig werden daarom plannen gemaakt om de boerderij te verkopen. De invoering van de melkquota, een gevolg van het melkoverschot, vormde de directe aanleiding. In 1987 verhuisde Annie en Kees terug naar Asperen. Ze kochten een huis aan de Drostlaan. Twintig jaar lang konden ze samen genieten van het mooie uitzicht over de weilanden en de akkers langs de Heukelumseweg. Ze beleefden veel plezier met hun kinderen en kleinkinderen, die allemaal buiten Asperen

woonden. Kees genoot van het werk in de tuin en in de volkstuin en samen maakten ze fietstochten in de wijde omgeving,

Aan de rand van Asperen hebben ze nog vele jaren genoten van hun oude dag. Kees overleed in 2008 aan de gevolgen van dementie, 86 jaar oud. Annie overleed na een hartaanval in 2017, 90 jaar oud. Beiden zijn begraven op de begraafplaats aan de Heukelumseweg.

3 januari 2025,
Gerda, Kees en Florida de Kok.

Kleefse en Zuid-Hollandsche arcadia (1716)

In 1716 is er door “Uitgeverij Dichtlievende Lente” te Amsterdam een reisverhaal uitgegeven van de hand van Claas Bruin (1671-1732). De heer Bruin, boekhouder te Amsterdam, heeft met vrienden een rondreis gemaakt door Nederland met een kleine zijspoon naar het Duitse Kleef bij vertrek uit Nijmegen. Het is een reisverhaal zoals in deze periode (18^e eeuw) veel werd gepubliceerd en verkocht. Het tijdperk van het “grote reizen” was begonnen. Vermogende jongelingen reisden vooral naar Griekenland, Egypte en Italië. Zij kwamen terug met beelden en tekeningen van pilaren en tempels die ook grotere invloed hadden op de architectuur en interieurontwerp en die zijn hoogtepunt bereikte in de “Empire stijl”. De minder vermogenden moesten het doen met koetsreizen in Nederland en omringende landen of het kopen van de diverse boekjes die de reizigers lieten drukken, veelal ter bekostiging van de door hen gemaakte reizen.

Wat is er nu zo grappig aan het boekje van Claas Bruin zult u zeggen. Op zich weinig. Asperen wordt vaak aangedaan vanwege de landelijke bekendheid door de inname van de stad door de Gelderse huurtroepen in 1517. Deze gebeurtenis is uitvoerig beschreven in de decennia en eeuwen hierna. Zelfs Erasmus heeft er een brief over geschreven waarin hij het vermoorden van de 264 inwoners van Asperen vergeleek met de handelingen van barbaarse Ottomaanse troepen in Wenen in dezelfde periode. Dit heeft Claas te melden

2 ASPEREN) Een stad, gelegen aan de Linge, alhier de Liefde genoemd; die, A. 1516. wegens de droeve moord, door de Gelderschen aldaar aangerecht, in een furen appel heeft moeten byten.

Haar slot word, uit Rochmans Teekening, in de Schatkamer, 23 bl. vertoond, hoewel van graaf Willem de I gewonnen, en tot den gronde vernield. Vroonens Ondergang, 109 bl.

in het hele 260 bladzijden dikke boekje over Asperen. Zoals u ziet, we komen er wat bekaaid vanaf. Zelfs over Heukelum heeft hij meer te melden. Het boekje is tegenwoordig te koop voor ca. 295 euro. Het enige echt vermeldingswaardige is een afbeelding die is toegevoegd aan een 2^e druk van zijn boekje in

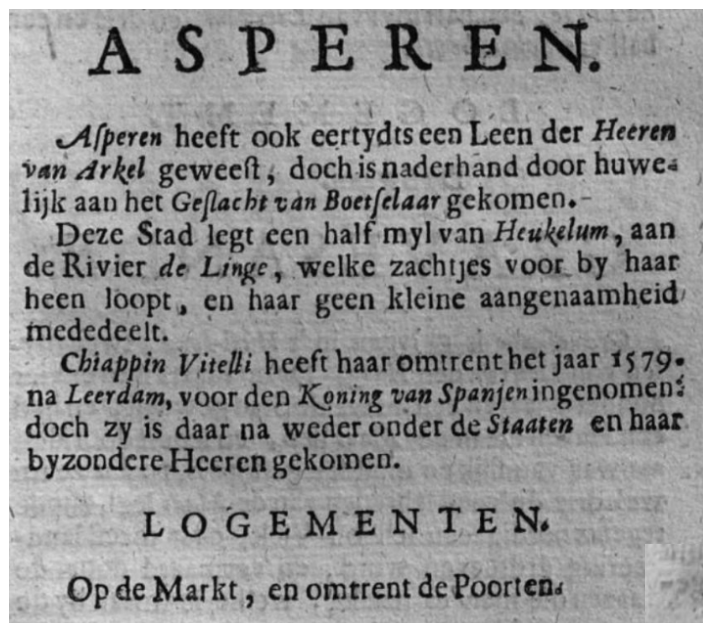
1730 waar illustraties zijn toegevoegd voor de (dan wat meer verwende) lezers van deze boekjes: ca. 100 afbeeldingen van de hand van A. Zeemers waarvan één van Asperen. Deze afbeelding hangt in ons museum en kom je veel tegen op marktplaats en bij antiquariaten maar dan ingelijst. Zonder lijst gaat hij al snel voor 30 euro, met lijst voor 300/400 euro. Waarom worden veel oude boeken dus gesloopt voor deze afbeeldingen? Boekje met 100 afbeeldingen: 295 euro, 100 afbeeldingen los: 3.000 euro. Tel uit je winst. Om deze reden is ook het bekende boek van Burgemeester Beekman uit 1745 over Asperen vaak te koop zonder de 10 hierin behorende afbeeldingen. De afbeeldingen los leveren meer op dan het gehele boek! Niet kopen dus die dingen, koop het hele boekje of koop het zonder de afbeeldingen en herstel het door het weer te verenigen met de ontbrekende platen!

Een tweede voorbeeld van een dergelijke uitgave is het boekje van Jan ten Hoorn die een dergelijke reis maakte in 1689. De introductie stelt dat het een nauwkeurige beschrijving van de steden geeft alsmede de wijze waarop deze het beste bereikt kunnen worden en waar men kan overnachten aldaar. Een "Beste boek van de Weg" uit de 17^e eeuw dus. Maar het valt een beetje tegen moet ik zeggen. Over Leerdam, Heukelum en Asperen worden wat algemeenheden gedeeld maar toch voor ons in 2025 weer

grappig. Asperen, zo wordt verhaald, ligt op een driesprong met Leerdam en Heukelum (als je de Linge negeert zou het kunnen) maar voor allen geldt dat de kastelen die de steden de moeite waard zouden

kunnen maken helaas verdwenen zijn, tenminste, zo is de intro. Asperen is van oorsprong "Van Arkel" land, net als Heukelum en Leerdam. En de overige korte info is zonder verder verband gegeven maar wel correct. Grappig zijn de overnachtingsplaatsen. Voor Asperen "Op de markt" en omtrent de Poorten. Dat is het oude logement op de Varkensmarkt bij de Gellicumse Poort. Op de wat oude foto's nog te zien als een hotel c.q. kroeg. Voor Heukelum wordt "De Swaan" als overnachtingsplaats opgegeven. Op het huidige Café De Zwaan in Heukelum wordt vermeld dat het Anno 1773 bestaat maar dat kan dus gewijzigd worden in minimaal Anno 1689.

Een reisboek met méér inhoudelijke informatie over Asperen is bladzijde 34 van het boekje van Bernard de Jonghe, *Desolate Batavia Dominicane* uit 1717. Het is een reisboekje langs voormalige (Dominicaner) kloosters in Nederland geïllustreerd met wat gravures. Het is geschreven in het Latijn dus alleen voor gymnasiasten met een voorkeur voor de klassieken te lezen. Ik zal het voor u (en mezelf) vertalen:

Over het klooster van Asperen

Asperen, een stadje aan de rivier de Linge, gelegen op de grens van Holland en Gelderland, had vroeger een klooster van onze orde, dat nu niet meer tot de orde behoort. De zusters daar volgden de Derde Regel van onze Heilige Vader Dominicus. Het is niet precies bekend in welk jaar of door wie het werd gesticht, maar uit de verslagen van de Hollandse bijeenkomst in Bremen in 1488 blijkt dat het klooster onder gehoorzaamheid van de orde stond: "Wij accepteren het huis van de Zusters van Boetedoening van Sint Dominicus in Asperen."

Naast het genoemde klooster woonden in een apart huis een priester (Confessarius) en zijn metgezel, die Capellanus (kapelaan) werd genoemd. Zij waren afzetbaar door de oversten van de orde tot het jaar 1504, toen op 21 juni (11 Kalendas Julii) door Raymond Peraldo, kardinaal van de Heilige Roomse Kerk (met de titel van Santa Maria Nova), pauselijk legaat voor beide Germania's, Pater Jacobus Ridder van het klooster van Kalkar werd aangesteld als eeuwigdurend vicaris van dit klooster, met de macht om ondergeschikten aan te stellen. Deze Jacobus Ridder werd later bisschop van Évreux. Dezelfde kardinaal-legaat erkende de stichting van dit klooster en de manier van leven en stelde er met apostolisch gezag verschillende regels vast, die ook gunsten aan de nonnen verleenden.

Het klooster leed zware schade door de Geldersen in het jaar 1517. Toen zij het stadje met geweld innamen, spaarden zij noch geslacht, noch leeftijd, noch enige orde. Dit klooster werd in het jaar 1569 opgeheven en samengevoegd met het klooster van Woudrichem.

Op bladzijde 54 van het boekje gaat het over het klooster te Woudrichem:

Over het klooster van Woudrichem

Vanwege enige scheiding van de huizen van de burgers en het uitzicht over de omliggende weilanden, was de grond van dit klooster vierkant en geheel omgeven door een rivier. Maar hoe de gebouwen van dit klooster en de kerk er vroeger uitzagen, kan nu niet meer worden vastgesteld, omdat ze bijna volledig verwoest zijn.

In het jaar 1568 woonde pater-majoor Vincentius Herculanus, generaal-commissaris, met pauselijk gezag het provinciale kapittel bij en voegde hij verschillende kloosters, die door ketters en

beeldenstormers waren verwoest en waarvan herstel onmogelijk leek, samen met andere kloosters. Een van deze kloosters was dat van onze nonnen in Asperen, dat werd samengevoegd met het klooster van Woudrichem. Deze samenvoeging werd bevestigd door het Generale Kapittel in Rome in 1569 met de woorden:

"Wij bevestigen en accepteren de vereniging en overplaatsing van de nonnen van Asperen naar het klooster van Woudrichem, en de omzetting van dit klooster naar een afgesloten gemeenschap..."

... uitgevoerd met het gezag van de genoemde pater Vincentius Herculanus.

Opmerking. Sommigen denken dat dit klooster Woudrichem aan de Waal was, gelegen in het graafschap Holland en aan de grenzen van Brabant, vanwege de naam die meer bekend was bij de Vlamingen. Maar sommige officiële documenten die betrekking hebben op ons klooster in Leeuwarden, evenals geografische kaarten, tonen aan dat dit klooster niet in het graafschap Holland lag, maar in het gebied van Friesland.

In het jaar 1580 werd in geheel Friesland de uitoefening van het katholieke geloof verboden, waardoor dit klooster van de orde en de kerk ten onder ging.

Van de Redactie (die het weer niet kan laten haar alwetendheid over dit onderwerp te laten merken):

Een passage over ons St. Annaklooster (Begijnen) dus dat lag waar in 1954 de eerste nieuwbouw van Asperen is gerealiseerd, de Vrouwe Elburgstraat. De bewoners van dit klooster hebben het zwaar te verduren gehad bij de Beeldenstorm in Asperen in 1566. In 1568 kwam het oordeel van de Bloedraad over de daders van deze beeldenstorm, de Familie Van den Boetzelaer. Maar klaarblijkelijk is het ondanks het nog overwegend katholiek blijven van Asperen tot 1578 gedaan met het St. Annaklooster in Asperen en vertrekken de dames naar Woudrichem in 1569. In 1574 overigens (wat niet vermeld wordt in dit boekje) is ook Woudrichem opgeheven en zijn de dames vertrokken naar Den Bosch om hun intrek te nemen in het Dominicaner zusterklooster aldaar waar de dames uit Asperen als gescheiden groep is blijven wonen tot hun overlijden.

Waar vindt u deze schattige boekjes zult u denken? Want er zijn er meer, ook in het Duits en Engels. Je vindt er steeds meer omdat boeken

voortdurend gescand worden en online komen te staan. Als je online zoekt naar "reisboekje Asperen" dan vind je al snel wat titels en die titels staan veelal ergens online als pdf of jpeg. U hoeft dus geen prijzige bibliotheek meer aan te leggen of te bezoeken om snippers kennis op te doen over Asperen of willekeurige welke stad in Nederland of elders in een bepaald jaar of periode. Uw neus moet gewoon lang genoeg zijn om eens ergens in te steken, anders dan wat Wehkamp of Reddit aan te bieden of te melden hebben vandaag. Klik eens op <https://books.google.com> en u zult versteld staan hoeveel boeken en afbeeldingen u online kunt vinden voor absoluut nul euro!

De toren van de St. Catharinakerk, nooit afgebouwd?

Op 31 mei aanstaande kunt u met de Vereniging Oud-Asperen weer de toren van de Grote Kerk of de voormalige St. Catharinakerk beklimmen. Via een kleine deur onderin de toren bestijgt u een buiten de toren gebouwde stenen wenteltrap tot de laatste stenen verdieping. Met een (open) houten trap klimt u dan verder naar het puntdak met een deur naar de omgang met lage balustrade, vanwaar u op een heldere dag een fantastisch uitzicht heeft over Asperen en zelfs de Grote Domtoren van Utrecht kunt zien als u geluk heeft. Er is dan nog een additionele (rechte) ladder op deze verdieping die toegang geeft tot de punt van het dak (waar de vlag normaliter uitgehangen wordt) maar deze klimtocht is uitgesloten van de toer.

Ik zie de toren dus ieder jaar en sinds ik me verdiept heb in de historie van onze mooie stad loop ik tegen informatie aan die gewoon niet klopt maar onaantastbaar lijkt. Waarom zijn deze standpunten onaantastbaar? Door het boek geschreven en in 1745 uitgegeven door een voormalig Burgemeester van Asperen: Martinus Beekman. Niemand, ook maar zijdelings geïnteresseerd in de geschiedenis van Asperen, heeft nooit van dit boek gehoord, maar weinigen hebben het echt “gelezen”. Iedere beschrijving van Asperen sindsdien (inclusief archeologische onderzoeken uit 2025) verwijst naar dit boek, het is (excuseer het verkeerde gebruik van deze titel) ‘de bijbel’ van Asperen: onaantastbaar en 100% correct.

Het boek van Beekman is uniek in haar vorm. Weinig steden in Nederland hebben een dergelijke beschrijving van haar straten en gebouwen in 1745 maar ook van haar historie en gebruiken etc. Dus natuurlijk ben je blij als historicus dat iets dergelijks beschikbaar is. Echter, als je het boek echt ‘leest’ dan struikel je voortdurend over de feiten die het aanreikt. Niet omdat je denkt “dat klopt niet” maar omdat Beekman iets presenteert als “feit” en het vervolgens subtiel wegzet als “onzin” in andere delen van het boek. Het lijkt een speurtocht, een uitdaging om zelf te gaan zoeken in bronnen die hij overigens ook geeft. Dus je kunt denken ‘ik schrijf gewoon over wat hij zegt op bladzijde 1 en dat is de waarheid’ maar je kunt ook teruggaan naar de bronnen uit de 13^e, 14^e, 15^e en 16^e eeuw en lezen waar die “waarheid” vandaan komt. Beekman was niet dom, hij verwijst naar die bronnen, hij weet wat hierin te vinden is. Dat is de val van de makkelijke schrijver, neem over wat iemand anders heeft “uitgezocht” en herhaal het gewoon, gebruik makend van zijn samenvatting en uitzoekwerk en verwijst hiernaar.

De wetenschap “geschiedenis” is geen verhalenboek dat houdt van herhalingen. Je streeft naar kennis van de werkelijkheid, je baseert deze kennis op empirische gegevens. Wat zijn ‘empirische gegevens’? Dat zijn resultaten uit eigen onderzoek, je eigen waarnemingen van de werkelijkheid, kennis opgedaan uit eigen onderzoek van de feiten en niet het gebruiken van de waarnemingen van een voorganger.

Dus, laten we het boek van Beekman noemen wat het is: de beschrijving van de waarnemingen van Martinus Beekman uit 1745. Waren deze empirisch? Zeker, dat waren ze. Maar waarom schrijft hij dan onzin op als feit? Gedenk in welke periode deze man leeft: 1740-1780 is “De Romantische Periode” die haar hoogtepunt heeft in de Franse Revolutie. De romantici projecteren de werkelijkheid op zichzelf en zij zagen een nieuwe toekomst in de motieven van het verleden, vooral in de Middeleeuwen met hun ridderlijke ordes, hun stads- en kloostergemeenschappen, en daarvoor in de Germaanse magisch-demonische wereld. De wereld en de mensen waren maakbaar, je kon de wereld veranderen en geloofde je sterk genoeg in iets dan waren hiervoor alle middelen geoorloofd. Deze periode is vol met boeken, vooral over mensen en families (biografieën) die personen plaatsen in situaties waar ze nooit bij betrokken zijn geweest maar graag hadden gedaan als ze erover lezen wat er bereikt is. Snapt u? Je neemt “geschiedenis” alsof je het schilderij van een oude meester als Rembrandt koopt en je schildert jezelf of je hoofdpersoon gewoon tussen de personen die Rembrandt geschilderd heeft en hangt het in je huis of museum en roept: kijk! ik ben of hij is geschilderd door Rembrandt! Je zult nu zeggen: dat is kinderlijke onzin, niemand doet zoiets. Correctie, in de Romantische stroming is dit heel normaal máár iedereen in die periode weet dit en leest het ook mét die wetenschap in het achterhoofd. Dus, lees nu Beekman eens opnieuw. “Elburg van den Boetelaer legt in 1401 de eerste steen van de St. Catharinakerk” en in een

ander deel van het boek staat dat dezelfde Elburg van den Boetzelaer is geboren in 1410! Dus blader je terug en denkt, wacht, dat heb ik verkeerd gelezen maar nee, het klopt. Hoe kan dit? Voor de lezer in 1745 is dit gesneden koek, lees je overheen met een glimlach. Iedereen weet dat dit onzin is, iedereen weet in 1745 dat Elburg van Polanen in 1401 de eerste steen heeft gelegd, want de stichtingsstenen in de kerk zijn nog voor iedereen leesbaar dan. Waarom dan een zo evidente leugen opnemen in je boek? Dat was de stijl waarin deze boeken geschreven werden destijds. Je moet alles lezen, niet een zin uit het boek overnemen, de rest negeren en denken dat dit klopt. Het boek begint met vier bladzijden waarin Beekman zich in het stof werpt voor de doorluchtige grootheid Graaf Philip van den Boetzelaer en echtgenote als financiers van zijn boek. Uiteraard schildert hij de familie Van den Boetzelaer in iedere scène die van enig belang is als hij Asperen beschrijft, zoals hiervoor in het schilderij van Rembrandt. Iedere informatie over Asperen is alleen van belang als Van den Boetzelaer er in voorkomt en er de hoofdrol in speelt. Dat dit niet klopt en kan kloppen snapt iedereen in die periode, zelfs Van den Boetzelaer zelf. Zelfs (de ons helaas ontvallen) onze baron Floris van Boetzelaer heeft me ooit toevertrouwd dat dit natuurlijk onzin is en hij slechts zijdelings verbonden is met Graaf Philip.

Dit artikel zou gaan over een architectonische abnormaliteit, iets wat me al jaren opviel en ik na veel zoekwerk eindelijk begreep, maar ik heb besloten dat het verder moet gaan. Ik wil een definitief antwoord geven op die onzinnige discussie dat Elburg van Langerak, vrouw van Rutger van den Boetzelaer de eerste steen heeft gelegd van de St. Catharinakerk, dat van den Boetzelaer de bouwer is van deze kerk en dat de kerk (dus) pas ná de grote brand in Asperen van 1463 gebouwd moet of kan zijn. Onzin is dit. Ik zal dit doen door eigentijdse (14^e- en 15^e-eeuwse) bronnen te gebruiken en te noemen. We laten Beekman met zijn impressie uit de Romantische periode 1745 voor wat het is en gaan samen terug naar de bron.

De ontwerper en bouwmeester van de Grote of St. Catharinakerk te Asperen

Als u op 31 mei de klimtocht in de toren maakt zal de oplettende bezoeker op de laatste (stenen) verdieping geconfronteerd worden met iets uitzonderlijks. In de muren ziet u iets wat u op geen van de vorige verdiepingen heeft kunnen zien: groeven en steunpilasters voor een verdiepingsvloer die nooit is aangelegd. Is de toren van de Grote Kerk nooit afgebouwd? Feit is dat het dak een – voor de overige dimensies van de kerk – erg klein puntdakje heeft. De kerk is gebouwd in “kempische gotiek stijl” door dezelfde bouwmeester als de kerk in Hilvarenbeek. De eerste steen van de toren is gelegd door Elburg van Asperen (Van Polanen) in 1401. Dezelfde familie die aan dezelfde bouwmeester opdracht gaf tot de kerken in Weert, Oirschot en Hilvarenbeek: John/Jean of Mansdale of Jan van Mansdale wiens zoon (Jan II) de naam Keldermans “bedacht” (in de 15^e eeuw kun je je naam nog gewoon vrij kiezen of veranderen en vele mensen hadden zelfs meerdere aliassen of bijnamen). Jean of Mansdale (1361-1416) is een in Île de France (Bourgondië, Frankrijk) opgeleide Meester Bouwheer die al vroeg naam heeft gemaakt in het bouwen van kerken en andere belangrijke gebouwen. De hele dynastie Keldermans heeft naam in heel Europa als het ging om het ontwerpen en bouwen van kerken, inclusief het steenhouwen alsmede de interne aankleding (kunst).

De “eerste steen” of stichtingssteen van de toren

Beekman geeft duidelijk aan dat de eerste steen gelegd is in 1401, getuige opschrift in steen in gotische letters aan weerszijden van de ingang van de toren van de kerk. Helaas zijn alle sierstenen van de kerk toen en heden gehouwen in “Tufsteen”, een vulkanisch gesteente uit de Eiffel in Duitsland dat veel gebruikt werd in de bouw in de middeleeuwen en nog immer bij restauraties. Het voordeel van deze steen is ook haar nadeel: het is een mooi roomkleurig zacht (kalkhoudend en poreus) gesteente dat zich makkelijk laat bewerken maar dat ook makkelijk oplost en verweert onder weersinvloeden. Kortom: de stenen met de letters waar Beekman het over heeft, waren al nagenoeg onleesbaar in 1745. Maar hij kende wel het Asperensche rijmpje dat vermelding maakt van de tekst “**In 't jaar dusend vierhonderd en één leed Vrouw Elburg den eersten steen**” en dat dit natuurlijk Elburg van Langerak (van Asperen) moet zijn geweest, vrouw van Rutger van den Boetzelaer, baron van Asperen. Dan vermeldt hij verderop in zijn

boek dat Elburg van den Boetzelaer toen nog helemaal niet geboren was en de familie Van den Boetzelaer in 1401 nog nooit van Asperen gehoord had.

De familieperikelen rond de Heren van Asperen van 1335 tot 1463

De Elburg die in 1401 wel de eerste steen gelegd zou moeten hebben, is **Elburg van Asperen van Polanen** (1335-1415), **erfdochter** van Otto van Arkel van Asperen en dus de directe lijn naar de oprichters van Asperen: de Familie **Van Arkel**. Elburg trouwt op 9 mei 1366 met Dirk van Polanen en ze hebben een lang en gelukkig huwelijk met drie zonen (Otto, Guy en Jan) en een dochter (Marie). De familie Van Polanen had geen geldgebrek. In tegendeel, het was een van de meest vermogende families van Zuid-Holland, Brabant en wat we tegenwoordig België noemen met veel eigendommen en kastelen.

De eerste Van den Boetzelaer in Asperen was Rutger die op 18 september 1433 trouwde met Elburg van Langerack, kleindochter van Otto van Polanen en dus de achterkleindochter van Elburg van Asperen van Polanen. Als bruidsschat kreeg Rutger de helft van de Heerlijkheid Asperen en de Heerlijkheid Langerack (eigendom van zijn vrouw dus). Otto van Polanen (1370-1423) erft dus van Dirk maar sterft kort hierna, zijn beide kleindochters Belia en Elburga van Polanen erven en delen de Heerlijkheid Asperen na zijn dood. Belia trouwt in 1444 met een Gelderse edelman, Arend Pieck (1419-1473).

Met het huwelijk in 1433 tussen Elburg van Langerack (1412-1488) en Rutger van den Boetzelaer (1405-1460) verschuiven de machtsverhoudingen in Asperen. Rutger had echter grote geldzorgen. De familie stamt uit Duitsland, een gebied onder de Hertog van Cleef. De grootvader van Rutger van den Boetzelaer heeft een zeer grote schuld bij de Hertog van Cleef en bij het overlijden van de schuldenaar eist de Hertog dit geld op bij de erfgenamen. Gevolg is dat Rutger al zijn eigendommen (inclusief de helft van de Heerlijkheid Asperen) in onderpand moet geven aan de Hertog van Cleef tot de schuld is afbetaald. Als gevolg hiervan moet Rutger zichzelf verhuren aan onder andere Philips van Bourgondië om voor hem in de (in deze periode voortdurende) oorlogen te vechten en hij verkoopt uit nood de helft van de eigendommen van zijn nieuwe vrouw Elburga om de schuld af te betalen. Hij behoudt de halve Heerlijkheid Asperen. Als hij in 1457 dan eindelijk de schuld heeft afbetaald, zit de familie financieel volledig aan de grond. Rutger moet dus economisch scherp op de snede om te overleven.

Het grootste deel van het werk aan de kerk zal ondertussen voltooid zijn. De stenen en het bouw materiaal zijn aangekocht en voorhanden en Rutger krijgt zijn graftombe in het schip van de nieuwe kerk in 1460. Maar als de kerk geheel of deels uitbrandt in 1463 is er een heel andere (economische) situatie in Asperen. Er is geen vermogende dynastie die de kosten van herstel van dak en interieur betaalt maar een 31-jarige Wessel van den Boetzelaer wiens vader net vermoord is door een familielid van Arend Pieck van Beesd, de eigenaar van de andere helft van Asperen. Waarom is Rutger in 1460 vermoord door Willem van Buren, een neef van Arend Pieck? Er was een jarenlange twist over de inkomsten uit de Heerlijkheid Asperen. Arend Pieck beschuldigt Rutger van den Boetzelaer ervan voortdurend pacht te innen van de molen, huizen en land die rechtens aan Pieck toekomen. Als Pieck hiernaar vraagt, zegt Rutger van den Boetzelaer dat hij het maar moet komen halen op Kasteel Waddestein. Dat doet Willem van Buren en dit loopt uit de hand wat eindigt in het neerschieten van Rutger door Willem met een “knipbus”(een zeer vroeg vuurwapen). Maar waarom deed Rutger van den Boetzelaer iets wat sowieso tegen alle vormelijkheid van heren van stand indruiste? Had hij een hekel aan Arend Pieck? Nee, in het geheel niet. Pieck was zijn zwager, beide waren getrouwd met zusters (Elburga en Belia van Polanen), de oudste zoon van Rutger en zijn erfgenaam trouwt met de oudste dochter van Arend Pieck.

Wessel van den Boetzelaer is na de brand van 1463 net drie jaar leenheer van de halve Heerlijkheid Asperen. Arend Pieck is vooralsnog nog eigenaar van de andere helft en de families leggen het conflict, ontstaan door de moord op Rutger van den Boetzelaer, bij. Pieck moet een bloedgeld betalen aan Philips van Bourgondië (Graaf van Holland) maar Wessel is slechts zijn leenman en krijgt hier niets van. De schade in Asperen is dus een flink probleem, de kerk staat in het deel van Wessel van den Boetzelaer, zijn

schoonvader Arend Pieck maakt gebruik van de oude parochiekerk, nu onderdeel van het Kruisherenklooster aan de Brugstraat/Minstraat.

De bouw van de Sint-Catharinakerk

Stel dus dat de bouw van de kerk gestart is medio 1401. De bouwtijd van een kerk als deze is 50 tot 75 jaar, een en ander afhankelijk van de voorhanden fondsen. Afgebouwd werd allereerst het schip want dat was het functionele deel van de kerk, de reden waarom het gebouwd werd. Om deze reden kan de kerk tussen 1451 en 1476 gereed zijn. Een vaststaand feit is dat er in 1463 een grote brand heeft gewoed in Asperen. Er is niet beschreven of en dat de Grote of St. Catharinakerk hier ook het slachtoffer van is geworden maar die kans is wel groot, gezien het feit dat bij de branden hierna (de laatste in 1896) het schip van de kerk tevens uitgebrand is, de toren echter niet.

Het is mijn theorie dat de kerk functioneel wordt gemaakt maar niet (nooit) volledig afgebouwd. De tekenen hiervoor zijn zichtbaar op de bovenste (stenen) verdieping van de kerktoeren die als laatste gebouwd en afgemaakt wordt.

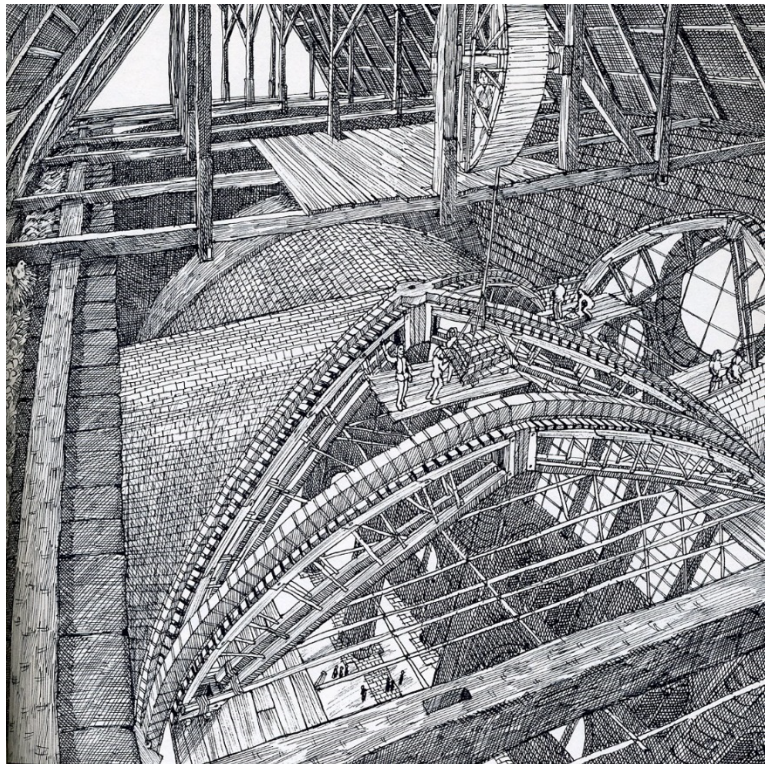
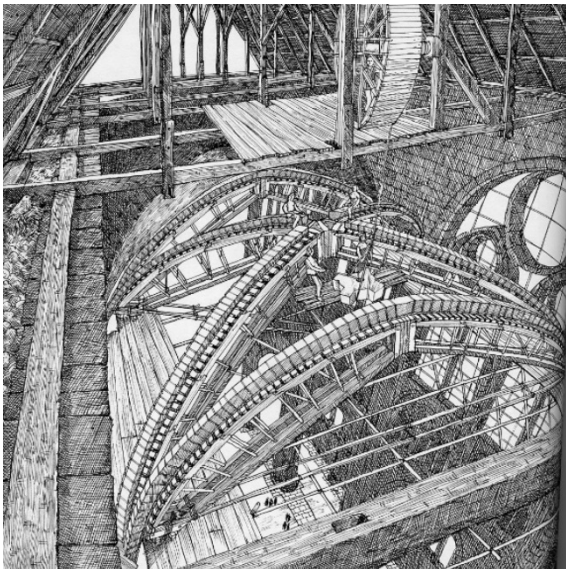
Op deze bovenste (stenen) verdieping zult u deze sporen van de laatste (niet afgeronde) bouwphase ontdekken.

In de muren, onder het balkenplafond, zijn rondlopende geulen uitgespaard bij het bouwen van de muren die laag eindigen op een pilaster of kraagsteen. Kraagstenen hebben maar één doel en dat is het doorzetten van gewicht (kracht) op de muur waar de pilaster of kraagsteen in verankerd is.

Boven de pilasters echter is er géén gewicht maar een holle ruimte, een bouwelement dat duidelijk in het ontwerp stond (want hiervoor is de geul gemaakt, de ruimte open gelaten en de pilaster gemaakt), is nooit aangebracht. Niemand brengt steundelen aan voor een constructie die nooit bedoeld was of gemaakt zou gaan worden, het ontbreken ervan is ook zo evident dat er klaarblijkelijk geen pogingen gedaan zijn deze alsnog aan te vullen. Ze zijn dus niet “vergeten” deze ontbrekende delen, ze waren duidelijk de bedoeling. Maar er waren ook geen middelen om de voorzieningen weer ongedaan te maken door ze alsnog op te vullen. Geen planwijziging dus die ongedaan gemaakt is in een latere fase, het is een duidelijk voornemen dat aan het einde gewoon onafgemaakt is gelaten voor wat het reeds was.

Hoe ziet die constructie er dan uit als deze wél afgemaakt was zoals in het ontwerp bedoeld was? Dat volgt duidelijk uit de hieronder weergegeven constructietekeningen van een kerkgewelf.

Een gewelfd dak, zoals ook wél aangelegd in de begane grond van de toren. Een gewelf wordt aangelegd door eerst “ribben” te maken die kruislings de ruimte overspannen van pilaster (kraagsteen) naar de andere hoek op een pilaster (kraagsteen). De ruimte tussen de ribben wordt dan opgevuld met stenen in een boogvorm waardoor een “gewelf” ontstaat. De bogen steunen op de ribben en de ribben zetten dit gewicht door naar de draagmuren via de pilasters waar ze op staan. Dit is de gotische bouwstijl. Deze daken maken grote ramen mogelijk omdat het dak niet rust op de muur maar door ribben wordt dat gewicht veel lager op de muur “gezet” door middel van de ribben op de pilasters die uit de muur steken.

De huidige stenen wenteltrap stopt bij deze laatste (stenen) verdieping maar deze had eigenlijk door moeten lopen langs

het gewelf en tot naast de kapconstructie die bovenop de gewelf zou zijn gebouwd. Dat kunt u zien aan de (nooit in het oorspronkelijke ontwerp voorziene) houten trap die in plaats van de deur naar de ruimte boven het gewelf is geplaatst. Deze steekt zover uit dat hij in de ruimte van de te plaatsen ribben valt, dat zou niet mogelijk zijn als het gewelf wél was afgemaakt zoals oorspronkelijk de bedoeling was.

De balken die boven het gewelf zouden dienen als basis voor een groot dak zijn uiteindelijk gewoon voorzien van planken waardoor een houten vloer is ontstaan in plaats van het (oorspronkelijk voorziene)

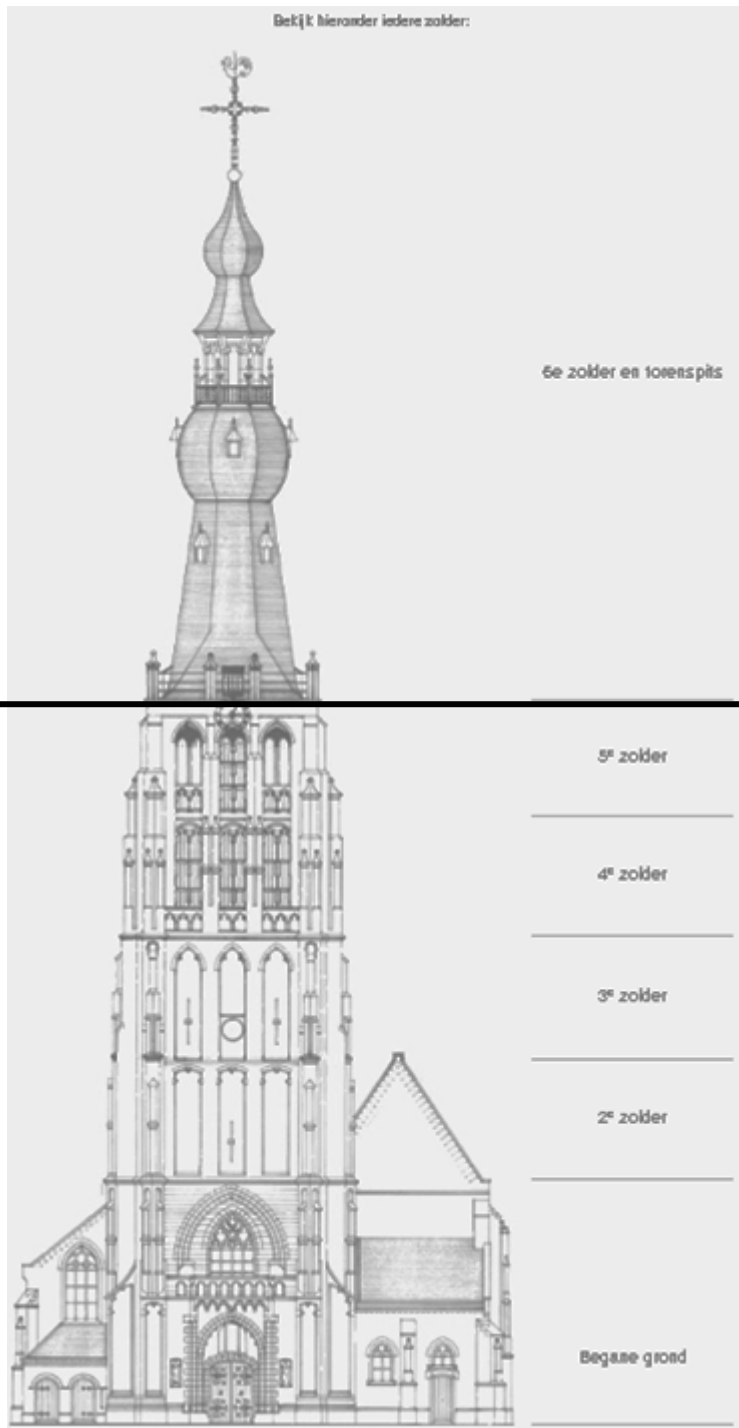

gewelf van stenen. Dit is uiteraard een veel goedkopere oplossing dan een gewelf waarvoor (veel) stenen nodig zijn alsmede vaklieden om dit te maken. Hoe dit gewelf er uitgezien had als het wél was opgebouwd zoals ontworpen? Dat ziet u als u de toren op de begane grond betreedt. De begane grond van de toren is namelijk voorzien van een gewelf met identieke constructie en pilasters als reeds in beginsel aangelegd op de bovenste verdieping.

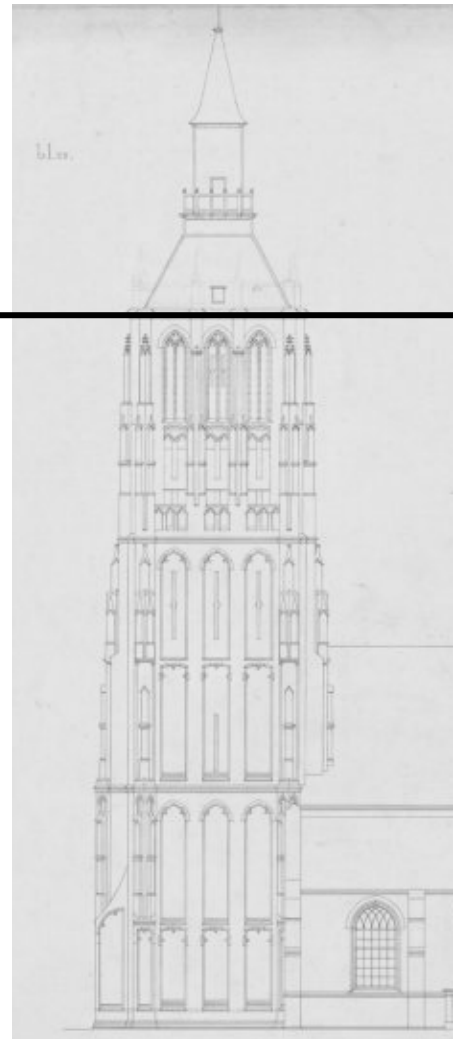

Als u omhoog kijkt ziet u de oorspronkelijke (als eerste gemaakte) ribben die op de identieke kraagstenen of pilaster rusten (foto hierboven) als boven voorhanden zijn (foto hier links) maar dan zonder de ribben. Tussen de ribben zijn bogen stenen gelegd die tegen de ribben leunen. Dit gewicht brengen de ribben naar de pilasters die het aldus wegzetten naar de draagmuren en uiteindelijk de grond waar de toren op staat.

Als laatste bewijs is er het uiteindelijk op de toren geplaatste dak. Zoals alom bekend staan er een “zusterkerk” van onze Grote of St. Catharinakerk in onder andere Hilvarenbeek. De toren van de kerk in Hilvarenbeek is nagenoeg identiek in ontwerp en uitvoering dus. Dat wil zeggen, met uitzondering van het in onze kerk ontbrekende gewelf op de bovenste verdieping is er nog het, voor de dimensies van de toren en verdiepingshoogtes, wat klein uitgevallen dak op de toren in Asperen.

St. Petruskerk Hilvarenbeek

St. Catharinakerk Asperen

Hier heeft u de tekening van beide torens naast elkaar op schaal. De tekening van de kerk in Hilvarenbeek kunt u in detail bekijken op <https://www.beeksetoren.nl/nl>. Ik denk dat het verschil voor iedereen duidelijk genoeg is? De torens tot de laatste verdieping in steen zijn nagenoeg identiek. In het ontwerp van onze kerk had de bovenste verdieping van onze kerk in Asperen voorzien moeten worden van een gewelf en hierboven zou een torenkap geplaatst moeten worden die minimaal zo hoog zou zijn geweest als de drie verdiepingen eronder! De Grote of St. Catharinakerk in Asperen staat al bekend als enorm, vergeleken bij de omvang van de stad maar naar het door Elburg van Asperen van Polanen goedgekeurde en gefinancierde ontwerp was de kerk enorm en dus nóg indrukwekkender geweest dan nu al het geval is.

Waarom is er wat uitgaven betreft op het laatst op de rem getrapt? Dat ligt voor de hand: het uit de erfenis resterende geld uit de familie Van Polanen is opgeslokt door de schulden van de familie Van den Boetzelaer.

Elburg van Asperen van Polanen, Vrouwe van Waddestein en Linghesteyne is geboren en getogen op Kasteel Waddestein het huis van haar vader Otto van Asperen. Ze trouwde in mei 1433 met de steenrijke Dirck van Polanen en verbouwt het Kasteel

Waddestein van middeleeuwse versterking tot een landhuis met ruime een grote voorburcht en tuin. Wie nog twijfelt over wie de stichteres is van de Grote of St. Catharinakerk moet naar het eindresultaat van haar verbouwing van Kasteel Waddestein kijken. U dacht misschien dat de “ui” op het dak van de kerk (zoals wel gerealiseerd in Hilvarenbeek) nooit echt gepast had in Asperen? Kijk eens hieronder hoe Elburg het dak van het ernaast gelegen Waddestein heeft versierd...

Archief van het Aartsbisdom Utrecht

Maar natuurlijk blijven er twijfelaars, ondanks de overlegde argumenten. Voor hen heb ik de nagel in de kist voor deze nu al eeuwen herhaalde misvatting. In het *Archief voor de geschiedenis van het Aartsbisdom Utrecht* van het Sticht Utrecht zijn Oorkondenboeken te vinden waar de heer J.H. Hofman in 1889 gelukkig een goede Index voor geschreven heeft. Voor eigen onderzoek: Archief Aartsbisdom Utrecht XVII (Boek 17) vanaf bladzijde 45 en Rijksarchief Verslag Serie II deel IX (deel 9), Sloot, Oorkonde B nummer 66. Hier volgt de samenvatting van Hofman van de oorkonden in het archief:

Dit Hollandsche stedeken dat thans een deel uit maakt van het wijd uitgestrekte kerspel Leerdam wordt in het register van de goederen der abdij van Prume uit het jaar 893 voor de eerste maal ons met name vermeld onder bijgevoegde bemerking dat de abdij daar een volle hoeve bezat en een halve Sloet (te vinden in het Oorkondenboek Sticht Utrecht no 66). Ook de Werdensche abdij had een kleine eeuw later er hare bezittingen welke jaarlijks 20 tienlingen inbrachten (v d Berg Oorkondenboek no 58). Volgens M Beekman (“Beschrijving van de stad en baronie van Asperen” op bladzijde 13) zou hier omstreeks 1112 de heerlijkheid van Asperen ontstaan zijn bij broederdeeling voortgekomen uit de heerlijkheid van Arckel. Eene eeuw later was onder de hoede van het kasteel een stedeken opgegroeid dat bij meerdere schrijvers vermeld wordt. Van eene kerk aldaar vinden wij geen gewag voor het jaar 1391 waartoe de oorkonde behoort welke wij straks mededeelen maar deze doet ook zien dat de kerk er toen reeds in de volle kracht des levens was. Om van die kracht en bloei onwraakbare getuigenis te geven legt vrouwe Elburg van Arkel, de gade van Dirk van Polanen in 1401 den eersten steen tot den prachtige toren die daar nog het hoofd zoo fier omhoog heft en het oog van elken kunstenaar tot zich trekt.

Maar spreekt de steenbouw luide de geschiedenis bleef tot dusver bijna stom Van Heussen Histor. Episcop. Ultraject. Blz. 244 weet er niets van te melden. M Beekman spreekt wel van honderd twee en tachtig trappen in den toren, van de praalgraven der Heeren van den Boetselaer op het koor enz doch van het eigenlijke leven der kerk deelt hij slechts mede dat hij melding heeft gevonden van vijf altaren die er

*stonden als van **Sinte Katrijne, van OL Vrouwe, van St Antoni, van Marie Magdalene, en van het H Kruis. Een altaar stond er in het Noorder kruispand daar vond men in 1745 nog het graf van een priester die er op een groote blauwe zerk bijna levensgroot in misgewaad met den kelk in de hand lag uitgehouwen. Het beitel schrift getuigde Hier leyd begraven heer Jan... van Polanen vicaris van deesen altaer en starf ao XVCXXV den XXV dag van April.***

*Of dit altaar een der vijf vorengemelde is weten wij niet, maar ons is gebleken dat er in de kerk van Asperen voorheen ook een altaar van den H Nicolaas heeft gestaan. Eene oorkonde bewaard in de stadsboekerij te Utrecht vermeld onder no 385 van den Catalogus Codicum Manuscriptorum zegt ons dat, vorengemelde **Dirk van Polanen het altaar van Sinter Klaas in de kerk van Asperen in 1391 vergaf aan Peter Jansz priester**, met de bede aan den domproost te Utrecht dat hij den voorgedragene in het bezit mocht stellen. Ziehier het stuk:*

Universis Trajectens visuris et audituris nos Theodericus de Pollanen dominus de Asperen collator parochialis ecclesie in Asperen Trajectensis dyochesis facimus mani festum quod altare Si Nycholay situm in ecclesia de Asperen in honore dicti Nicolai dotatum et fundatum vacans ad presens nobis per obitum seu liberam resi gnationem Johannis Petri clerici Trajectensis dyocesis ultimi rectoris ejusdem cujus collacio seu Trajectensi ad nos pleno jure dignoscitur pertinere 24rajecte viro domino Petro Johannis presbytero contulimus et con ferimus per presentes pure et simpliciter propter Deum presentantes eumdem venerabili viro et domino domino preposito ecclesie S Martini Trajectensis aut vices ejus gerenti rogantes humiliter et devote cum eo et pro eo quatenus ad dictum altare ipsum admittat et canonice instituat harum nostrarum testimonio Datum anno Domini millesimo trescentesimo nona gesimo primo ipso die Luce Evangeliste.

Afschrift op papier, Hofman 1889

Hier is de vertaling naar het Nederlands:

*Aan allen die dit zullen zien en horen, wij, Theodoricus van Pollanen, heer van Asperen, collator van de parochiekerk in Asperen, bisdom Utrecht, maken bekend dat het altaar van Sint Nicolaas, gelegen in de kerk van Asperen, gesticht en gedoteerd ter ere van genoemde Nicolaas, momenteel vacant is voor ons door het overlijden of de vrije ontslagname van Johannes Petri, geestelijke van het bisdom Utrecht, laatste rector van dezelfde, waarvan de collatie of presentatie naar ons rechtmatig wordt verondersteld te behoren. Aan de eerbiedwaardige heer en heer, heer Prepositus van de kerk van Sint Maarten te Utrecht, of degene die zijn taken uitoefent, presenteren wij hem, de discrete heer Petrus, zoon van Johannes, priester, zuiver en eenvoudig uit liefde voor God, en verlenen hem bij deze, vragen nederig en vroom met hem en voor hem, dat hij hem toelaat tot het genoemde altaar en hem canoniek installeert. Door middel van dit getuigenis van ons, gegeven in het jaar van de Heer **duizend driehonderd eenennegentig**, op de dag van het feest van de Evangelist Lucas.*

Uit deze passage van de Archivaris van het Sticht Utrecht die gebaseerd is op formele stukken van het Aartsbisdom Utrecht uit de periode zelf (en niet honderden jaren later geschreven) moeten we dus vaststellen dat:

1. **Vrouwe Elburg van Arkel**, de gade van Dirk van Polanen in **1401** de eerste steen legt **voor de toren** van de St. Catharinakerk;
2. Dirk van Polanen, sinds 1366 echtgenoot van Elburg van Arkel van Polanen op **26 oktober 1391** als Collator van de parochiekerk van Asperen, onderdeel van het Bisdom van Utrecht, geeft bericht aan de “Prepositus” (= Proost of voorzitter van het kapittel) van de St. Maartenkerk dat Johannes Petri de Prebende of eigenaar/uitvoerder van het recht voor het St. Nicolaas altaar van de kerk te Asperen de mis op te dragen, is overleden of vertrokken. Van Polanen verzoekt de

Prepositus te bevestigen dat Petrus, de zoon van Johannes (tevens priester) die zuiver en eenvoudig uit liefde voor God de Prebende (inkomsten) uit deze functie voortaan mag krijgen.

De aanstelling in een Vicaris of Prebende aan een altaar in een kerk is zoiets als een vaste aanstelling voor een priester in deze parochie. Een kerk met meerdere altaren (en iedere grotere kerk had meerdere altaren) had dan ook meerdere priesters verbonden aan deze kerk of parochie. Een altaar werd gesticht door het geven van een prebende of gift aan de kerk in de vorm van een geldbedrag of een middel waaruit ieder jaar een geldbedrag voorkwam (zoals vastgoed, landbouwgrond etc.). Was je rijk dan stichtte je een altaar of een prebende zonder eigen altaar met de voorwaarde

dat voor jouw zielenheil of dat van je familie dagelijks gebeden werd. De aangestelde priester had de verplichting als priester om dagelijks de mis op te dragen bij zijn (prebende) altaar en hierbij de stichter te herinneren (voor hem/haar/hen) te bidden. Dit verkortte je tijd in het “vagevuur” en verzekerde je (zo was het geloof destijds tenminste) een pad naar de Hemel. Was het vreemd dat de voorgestelde (prebende) priester voor het St. Nicolaasaltaar van de kerk de zoon van een (voorhanden bekende, misschien zelfs een aldaar reeds aangestelde) priester was? Nee dat was in 1391 helemaal niet vreemd, tot aan de reformatie was het zelfs normaal. De meeste priesters kwamen tot hun professie (beroep) of beroeping als zoon van een gewijde priester. Wat dan met het celibaat, zult u denken? Dat bestond vroeger helemaal niet. Het celibaat (priester mogen geen intieme relatie hebben met vrouwen) is geen sacrament (regel van God) maar een door de Paus vanaf het jaar 1123 ingestelde regel voor priesters. Daarvoor werd het ontmoedigd maar was het helemaal niet verboden voor priesters om te trouwen of er kinderen op na te houden. Tot ver in de 16^e eeuw was er zelfs georganiseerd verzet in de rooms-katholieke kerk tegen dit verbod en werd het in delen van de kerk ook niet nageleefd. In delen van Nederland was het priesterschap feitelijk een soort “familiebedrijf” waar vaders hun zonen goed betaalde “prebendes” bezorgden. Bij het begin van de reformatie speelde ook de toenemende druk uit de kerk om dit gebruik de kop in te drukken. Maar onder meer Desiderius Erasmus (1466-1536) en Maarten Luther (1483-1546) waren hier fel tegen gekant en ook de katholieke keizer Karel V (1500-1558) moest niets van het celibaat hebben. Het rooms-katholieke Concilie van Trente (1545-1563) onderstreepte daarom het belang van het celibaat nog eens, vooral om het contrast met de protestantse predikanten te maken, die niet aan het celibaat deden.

We kunnen dus uit eigentijdse bronnen (14^e-eeuwse geschriften) opmaken dat het koor en zijkapellen (hier waren de Vicarie/Prebende altaren geplaatst) in de Grote of St. Catharinakerk in Asperen al bestond en in gebruik was in 1391 en dat de Heer van Asperen destijds (Dirk van Polanen) Petrus Johanneszn (of wellicht: Peter Janszn., welmogelijk de zoon van Jan van Akoyen die in 1331 aangesteld werd als priester in Asperen) als priester liet aanstellen op het St. Nicolaasaltaar in deze kerk. De St. Catharinakerk had naast het altaar van St. Nicolaas (plek “2”?) nog vijf altaren of vicariën: ter ere van de Heilige Maagd Maria (dit is standaard/gebruikelijk op plek “4”), St. Catharina (“5”) natuurlijk naar wie de kerk genoemd

was en die een altaar had in iedere kerk gesticht door de Familie van Polanen, St. Antonius, de beschermheilige van alleenstaande vrouwen zoals in het Begijnenklooster, Maria Magdalena beschermheilige van boetelingen en dolende vrouwen, en het altaar van het Heilig Kruis, HH Petrus en Paulus en de Heilige Drievuldigheid. De laatste is overigens pas in 1533 gesticht door Theodoricus, Officiaal van Zaltbommel. Dus bij de bouw zullen het er vermoedelijk 5 geweest zijn. De levensgrote grafsteen van blauw hardsteen van Jan (Simonszn.) van P(o)lanen uit 1535 lag oorspronkelijk dus bij het altaar waar hij Vicarie of Prebende over had in zijn leven, in de Noordelijke arm van het Kruis in het schip van de kerk.

Natuurlijk kan dit aanleiding geven tot een heropening van de discussie dat er op de locatie van de Grote of St. Catharinakerk eerst een andere kerk heeft gestaan. Dit is niet erg waarschijnlijk echter. In 1314 komen de Kruisheren in Asperen aan onder hun eerste Prior Martinus d'Auvans. In de schenkingsakte van de van Arkels staat dat ze de Parochiekerk van Asperen krijgen waarin de Heren van Asperen sinds haar prille begin begraven zijn. Deze kerk staat op de hoek Minstraat en Brugstraat en dit is in 1314 dus dé (parochie)kerk van Asperen. Toen het klooster groeide in Asperen als het enige Kruisherenklooster van Nederland werd de kerk vermoedelijk te klein voor de Kruisheren om te delen met de parochië (de inwoners van Asperen) en moest er een nieuwe kerk gebouwd worden. Het bouwen van kerken kostte veel tijd én geld. Het is niet logisch dat er medio 1340/1350 een nieuwe kerk gebouwd zou worden die dan 50 jaar later alweer gesloopt zou worden om vervangen te worden door de kerk die door Van Polanen gesticht wordt in 1401. Nog onlogischer zou dan het stichten van een altaar in 1391 door Dirk van Polanen zijn als er al plannen zijn de kerk te slopen een paar jaar later. Ik denk persoonlijk dat het koor, het functionele deel van de kerk, van de St. Catharinakerk al gereed was in 1391. Dat kan makkelijk daar Jean of Mansdale toen al actief was voor de familie Van Polanen. Elburg van Polanen legt dan in 1401 formeel “de eerste steen” die aan weerszijden van de ingang van de toren worden ingemetseld met de bekende tekst in het zachte tufsteen gesneden. De toren zal als laatste afgerond zijn en het jaartal heeft betrekking op die bouwfase.

Hoe je dit laatste aspect ook wilt zien: het blijkt nu uit meerdere oorkonden en documenten uit de periode zelf dat de kerk gesticht is door Dirk en Elburg van Polanen en dat 100% zeker de “eerste steen” gelegd is **in 1401 door Elburg van Polanen van Asperen**, erfdochter van Arkel en zeer zeker NIET door Elburg van Boetzelaer van Asperen (van Polanen) haar achterkleindochter.

Als iemand nu dus nog serieus wil beweren dat Wessel van den Boetzelaer na 1463 de kerk heeft laten bouwen dan hoor ik graag uw redenering.

Roel Zondag is van grote betekenis geweest voor de Vereniging Oud Asperen. Onder andere schreef hij jarenlang vermakelijke stukjes voor de Courant. Hij ondertekende die met 'Ome Keesje'. Als eerbetoon nemen we een bijdrage van meer dan 40 jaar terug (juni 1983) op in deze Courant.

Ome Keesje, een Asperse kletskop

Aspers oudste inwoner, mw. Olivier, beter bekend als Driek van Flippe, raakte wegens een huiselijk ongeval in het ziekenhuis. Ome Keesje zocht haar op en maakte een praatje met haar. Een beetje verlegen stapte Ome Keesje naar haar toe en vroeg aan Driek: hoe gaat het met oe? Best Ome Keesje, zei ze, de pijn wordt minder, dus het gaat de goede kant op. Ome Keesje vroeg: hoe smaken de errepel? Om eerlijk te zijn, het eten is goed, aldus Driek. Elke ochtend krijg ik ook nog twee geklutste eitjes, dus een beter kosthuis kan ik me niet wensen. Vorige week hebben we een paar dagen bruine bonen gegeten, maar dat was al rap afgelopen. Toen de bonen gingen werken, dachten de zusters dat het oorlog was, ramen open brulde de hoofdzuster. Dus we hebben afwisseling genoeg.

Terwijl we gezellig zitten te babbelen, gaat de deur open, en stapt haar broertje Jan van Ooijen binnen (Jan van de dokter), in gezelschap van zijn zoon Paul en schoondochter Loes. U bent zeker Ome Keesje, zegt Loesje, ik lees uw stukjes altijd, daarom ben ik zo blij dat ik eindelijk eens kennis mag maken. Ome Keesje heeft daar niks op tegen en reikt haar de hand. Ja, Paul heeft een leuk vrouwke opgedaan, helemaal niet stads, geen poeier op haar gelaat, gewoon een Hollandse meid, zo geplukt van het platteland. Loesje bloost, dat maakt haar alleen nog mooier.

Zie de gij nog wel eens Aspersen?, vraagt Paul. Natuurlijk, antwoordt Ome Keesje, de hele dag. Nou, zegt Paul, ik zie er maar weinig en dat is geen wonder, Paul woont in Arnhem. Slechts één Asperse komt wel eens langs, zegt Paul en dat is Evert van Willem de Bruin. Evert heeft het ver geschuift in de maatschappij. Hij is voetbalscheidsrechter geworden. Als hij in Arnhem moet fluiten, komt hij altijd langs. Evert is een goeie scheidsrechter, hij gaat er helemaal in op en heeft altijd de fluit op zak. Soms als Loes theewater opzet en na een poosje gaat kijken, weet zij niet of de fluitketel fluit of Evert weer zit te fluiten.

Driek heeft dit alles aangehoord en vraagt, wanneer mag ik weer praten. Ga doe gang maar, zegt Ome Keesje. Nou en dan komt er heel wat los. Want Driek is een rappe praatster, die haar bezoekers blijft boeien. Ome Keesje heeft dit alles samengevat, anders zou de Asperse krant 3 keer zo dik moeten zijn. Dus begint Ome Keesje met haar levensgeschiedenis.

Het is maart 1891, Jan Piet van Ooijen en zijn vrouw Bet wonen in de koffiebuit. Er heerst een lange, strenge winter. Op de Linge worden twee keer per week schaatswedstrijden gehouden. En de boeren rijden met paard en wagen over de Waal, voor de boerendaggers is deze winter afschuwelijk, geen werk. Dus wordt er een beroep op het gasthuisfonds gedaan (den armen). Jan Piet van Ooijen heeft al een paar dagen een grote kei op de kachel liggen, want zijn vrouw Betje verwacht een kind. En als de kleine geboren wordt, mot het kind warm blijven (kruiken waren zeldzaam). Dan breekt de 3e maart aan, er is vreugde in de koffiebuit, Driek wordt geboren. Het is een schraal kind, dat met heldere oogjes de wereld in kijkt. Het gaat ook goed met de kleine Driek, ze groeit als kool. Toch maakt ze in haar kleine wereldje, zij het weinig bewust, iets verschrikkelijks mee, namelijk de grote brand van Asperen. Het is 1896, geloei van koeien, stampende paarden en huilende grote mensen, die hun trotse boerderijen in vlammen zien opgaan. Haar moeder probeert haar binnen te houden, toch ontgaat Driek niks. De volgende dag mag ze met haar vader mee en lopen ze samen langs de rokende resten van de eens zo trotse boerderijen, dit laatste kan Driek zich nog goed herinneren. Driek gaat naar school, zij doet goed haar best, is vlijtig, maar blijft kwebbelen.

Haar grote vreugde beleeft ze als het lesrooster zang aangeeft. Zij kan het hoogste zingen van haar klas en vooral wanneer zij eenmaal bij hoofdmeester Boezardt in de klas zit, worden haar zangwensen vervuld. De meskes moeten in het klaslokaal blijven zitten, de jongens moeten naar de gang, dan wordt er

gezongen. Langs berg en dal, klinkt hoorngeschal. Nog nagenietend zegt Driek, het was net of we in de bergen zongen, ja meester Boezaardt was een fijne meester. Mijn zuster Bet is nog jaren dienstmeid bij de vrouw van de meester geweest. Dan begint Driek te lachten. Ome Keesje vraagt, waarom lachte gij? Wel, zegt Driek, Willemke van Welie was machinist van de kachel. Soms stookte hij zo hard, dat de vlammen tegen het plafond vlogen en Willem maar porren.

Vol weemoed denkt Driek aan haar schooljaren terug.

Wiste gij Ome Keesje, dat wij in de koffiebuis in het huis van Bet Pannekoek hebben gewoond? Nee, dat weet ome Keesje niet, dat is al zo lang geleden. Wanneer zij de school verlaat, wordt zij dienstmeid bij bakker Teunis Kool. Bakkerij Kool was aan de Minstraat. Zij verdiende het vorstelijke salaris van f 1,25 per week. Later ging zij bij Hendrik van Meeuwen werken, de vader van de beroemde schilder Schalk van Meeuwen. In het voorhuis was Hendrik bakker en in het achterhuis boer. Driek verdiende bij Hendrik f 3,- per week, een vooruitgang dus (Hendriks bakkerij/boerderij wordt thans (in juni 1983) bewoond door mevr. Verwey en zonen). Zij werkte daar van 's morgens 6 tot 's avonds 9 uur. In haar schaarse vrije tijd heeft zij ook nog gezongen in het koor van Hendrik van Iperen. Doch zie daar mijn geliefde lezers, Driek had nog maar net haar intrede gedaan en het hele spul ging over de kop. Wanneer onze Driek zo'n jaar of 20 is, droomt zij over haar jeugdvriend Flip Olivier. Flip, een fijnbesnaarde, aardige jongeman, vraagt om haar hand. Helaas, haar moeder vindt haar nog te jong. Doch in 1915 mag Driek trouwen. Het was een moeilijke tijd, zegt Driek. We hadden een pot, een wekker en een ledikant. En daar was het paartje tevreden mee. Armoede heeft zij niet gekend, al was het wel moeilijk om de eindjes aan elkaar te knopen.

Vanwege de oorlog 1914-1918 was alles schaars, in alle voedingsmiddelen waren errepel verwerkt. Stijfsel voor de boorden van de mannen was er niet, maar van een mengsel van aardappels en nog wat spul werd toch een soort stijfsel verkregen.

De eerste 9 jaar van hun huwelijk woonden zij in het stratje, toen verhuisden ze naar de Molenwal, alwaar zij 46 jaar woonde. Flip Olivier is van 1956 tot 1964 wethouder van Asperen geweest. In 1964 overleed Olivier. Driek woont nu alweer 14 jaar in haar flat aan de van Langerakstraat. De familie van Ooijen is van Franse afkomst¹, zo heeft broer Frans uitgepluisd en menselijker wijs gesproken een sterk geslacht. Jan Piet van Ooijen mocht de leeftijd van 91 jaar bereiken en zijn vrouw Bet 92 jaar.

Dan wordt het tijd om afscheid te nemen. Ome Keesje neemt afscheid van deze spraakzame innemende vrouw. Ome Keesje: beste Driek, ik vond he fijn om met jou nog een pratje te maken over vroeger. Ja, vroeger, het verleden dat wij zo moeilijk los laten. Hoewel we ook weten, dat we de toekomst onder ogen moeten zien.

Ome Keesje

¹In de stamboom van Jan Piet van Ooijen is geen Franse voorouder gevonden. Ook niet in de vrouwelijke tak. Zijn overgrootmoeder Jacoba was ongetrouwd, maar had vier kinderen van verschillende mannen. Mogelijk was een van de vaders van haar kinderen een Fransman. Voor meer informatie over de stamboom van Jan Piet van Ooijen: secretaris@oud-asperen.nl

Inhoudsopgave

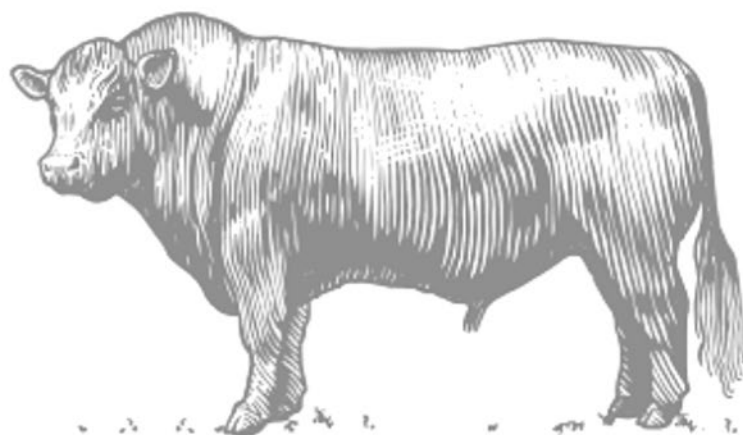
Blz. 2	Van de Voorzitter	Theo Witjes
Blz. 3	Bestuurlijk Nieuws	Penningmeester & Secretaris
Blz. 5	Herinrichting Oud-Asperen	Redactie
Blz. 5	Herinneringen (mei 2024, deel 3)	E. de Jong-Verweij & Christien Kruijs
Blz. 9	BLOKLANDWEG 7	Gerda, Kees en Florida de Kok
Blz. 12	Kleefse en Zuid-Hollandsche arcadia	Redactie
Blz. 16	De toren van de St. Catharinakerk	Theo Witjes
Blz. 27	Ome Keesje, een Asperse kletskop	Elsbeth de Jong-Verweij
Blz. 29	Inhoudsopgave	Redactie

De 'Asperensche Courant' is voor en door de leden. De redactie stelt bijdragen van de leden dan ook ten eerste op prijs. U kunt ideeën, voorstellen of complete artikelen aan ons zenden (Voorstraat 78 te Asperen) of mailen naar courant@oud-Asperen.nl.

Een uiterlijke inleverdatum voor een volgende uitgave in september 2025 is

25 juli 2025

De Redactie, april 2025

KALDENBERG

SLAGERIJEN

www.slagerijen-kaldenberg.nl

DORPSHUIS ASPEREN

Het bruisend hart van en voor de inwoners van **Asperen**!

ONS **DORPSHUIS** VERVULT EEN BELANGRIJKE ROL IN ASPEREN

Wekelijks maken diverse verenigingen gebruik van de faciliteiten van ons dorps huis. Ook kunt u bij ons terecht voor de huur van ruimte voor bijvoorbeeld een bruiloft, verjaardag, familiefeest, receptie of voorstelling.

Dorpshuis Asperen is het oudste dorps huis van Nederland; het bestaat al meer dan 125 jaar. Het **Oranje Fonds** heeft ons Dorpshuis uitgeroepen tot Toplocatie van de Regio. In 2018 is het dorps huis flink verbouwd, waardoor het nu weer helemaal modern, fris en up-to-date is. U bent van harte welkom in Dorpshuis Asperen!